

ONTWERPBESLUIT MEIJENDEL & BERKHEIDE

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2004/813/EG van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 387);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Meijendel & Berkheide**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van richtlijn 92/43/EEG (prioritaire habitattypen aangeduid met een sterretje):
  - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
  - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
  - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
  - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
  - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG (prioritaire soorten aangeduid met een sterretje):
  - H1014 Nauwe korfslak
  - H1318 Meervleermuis

Artikel 2

1. De aanwijzing, bedoeld in artikel 1, gaat tevens vergezeld van een nota van toelichting, welke deel uitmaakt van dit besluit.
2. De in artikel 1 bedoelde speciale beschermingszone is het Natura2000-gebied **Meijendel & Berkheide**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de nota van toelichting behorende bij dit besluit.
3. De instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, heeft mede betrekking op de instandhouding van de volgende soort anders dan vereist ingevolge de in artikel 1 genoemde richtlijn:
  - H1042 Gevlekte witsnuitlibel.Dit betreft een soort opgenomen in bijlage II van bedoelde richtlijn.

Artikel 3

Als onderdeel van het beschermd natuurmonument Berkheide, zoals aangewezen bij besluit van 12 april 1990 (besluitnummer NMF-90-4451, Stcrt. 1990, nr. 81), en als onderdeel van het (voormalige) staatsnatuurmonument Berkheide, zoals aangewezen bij besluit van 12 mei 1992 (NMF-92-3271, Stcrt. 1992, nr. 96), komt te vervallen: de in paragraaf 3.4 van de nota van toelichting van dit besluit bedoelde gebiedsdelen, welke zijn aangegeven op de kaart opgenomen in bijlage A bij de nota van toelichting behorende bij dit besluit.

Artikel 4

1. Dit besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

Dit ontwerpbesluit, de kaart en de nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging West van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: Herman Gorterstaat 55, 3511 EW te Utrecht. Ter inzage legging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen en openbare bibliotheken van de betreffende gemeente(n), in het kantoor van het waterschap waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het ontwerpbesluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natuurwetgeving>.

Het definitieve besluit zal, met uitzondering van de kaart en de nota van toelichting, met een toelichting in de Staatscourant worden geplaatst.

Een ieder kan een zienswijze binnen zes weken na de ter inzage legging van dit ontwerpbesluit schriftelijk of mondeling naar voren brengen. Schriftelijke zienswijzen kunt u indienen bij het Inspraakpunt, zoals aangegeven in de bekendmaking. Een mondelinge zienswijze kunt u naar voren brengen op de wijze zoals deze in de bekendmaking is aangegeven. U wordt verzocht een kaart bij te voegen indien de zienswijze betrekking heeft op bepaalde percelen. Beroep tegen het definitieve besluit kan alleen worden ingesteld door een belanghebbende die een zienswijze naar voren heeft gebracht.

Nota van toelichting van het Natura2000-gebied Meijndel & Berkheide bij de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrictlijn

1. INLEIDING

Door middel van dit besluit wordt het gebied Meijndel & Berkheide aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn. Het aangewezen gebied vormt het Natura2000-gebied Meijndel & Berkheide, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen.

In hoofdstuk 2 van deze nota van toelichting wordt de aanwijzingen onder de Habitatrictlijn kort toegelicht. In dit hoofdstuk wordt tevens melding gemaakt van de status van beschermd natuurmoment voor een deel van het Natura2000-gebied, welke bij dit besluit komt te vervallen. Deze toelichting omvat verder in hoofdstuk 3 de gebiedsbeschrijving, bijzonderheden met betrekking tot de begrenzing en een toelichting op de kaart. Tenslotte zijn in hoofdstuk 4 de instandhoudingsdoelstellingen vermeld.

2. AANWIJZING HABITATRICTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Meijndel & Berkheide aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als "Habitatrictlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Meijndel en Berkheide" en onder nummer NL1000013 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is aangewezen voor één prioritair habitatype in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn.

Dit Habitatrictlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura2000-gebied Meijndel & Berkheide (landelijk gebiedsnummer 97). Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrictlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Natura 2000 bestrijkt ook de onder Vogelrichtlijn aangewezen gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 4) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 Doelendocument. Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 Profielendocument. Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura2000-netwerk.

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt de status van de volgende natuurmonumenten bij aanwijzing als speciale beschermingszone onder artikel 10a. In dergelijke gevallen heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura2000-gebied waarop de

aanwijzingen als natuurmonument betrekking hadden, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 4).

Het beschermd natuurmonument Berkheide is aangewezen op 12 april 1990 (besluitnummer NMF-90-4451, Stcrt. 1990, nr. 81).

Het beschermd natuurmonument Harstenhoek is aangewezen op 15 november 1988 (NMF-88-11681, Stcrt. 1988, nr. 230).

Het staatsnatuurmonument Berkheide is aangewezen op 12 mei 1992 (NBLF-92-3271, Stcrt. 1992, nr. 96).

Het Natura2000-gebied Meijndel & Berkheide ligt in de provincie Zuid-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Katwijk, 's-Gravenhage en Wassenaar.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Meijndel en Berkheide bestaat uit een brede duinstrook met een gevarieerd en uitgestrekt, kalkrijk duinlandschap, dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Het zuidelijke deelgebied Meijndel is een relatief laag gelegen gebied met grote 'uitgestoven duinvlakten', dat in het zuidelijk deel minder reliëfrijk is. In het noordelijke deelgebied Berkheide liep het zand vast in de oorspronkelijk natte stroombedding van de oude Rijn. Het is gevormd door overstuiving van oude duinen, waardoor het een relatief hooggelegen duinmassief is. Hier is de kweldruk dan ook groter dan in Meijndel.

Het landschap heeft een kenmerkende opbouw van evenwijdige duinenrijen met opeenvolgende hoge paraboolduinen en moerassige laagten met struweel, waarin grote valleien liggen zoals Kijfhoek, Bierlap en de vallei Meijndel. Dit zijn duinakkers die nu vooral uit bos bestaan; het gebied kent dan ook een aantal goed ontwikkelde bostypen. Plaatselijk, zoals in de Libellenvallei, komen soortenrijke duinvalleibegroeiingen voor. Na grootschalig herstel van een aantal valleien bij de Wassenaarse Slag breiden deze begroeiingen zich uit. In Berkheide is, met name in de buurt van Katwijk, een groot areaal goed ontwikkeld kalkrijk duingrasland aanwezig, ontstaan door het eeuwenlange menselijke gebruik van het zogenaamde zeedorpenlandschap.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Meijndel & Berkheide behoort tot het Natura2000-landschap 'Duinen'.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Meijndel & Berkheide is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede voor zover van toepassing nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.¹

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura2000-gebied bestaat uit het duinencomplex ten westen van Wassenaar en grenst in het noorden aan Katwijk aan Zee en in het zuiden aan Den Haag en ligt tussen de strandpalen 88 en 99. De westgrens loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee. De aanwezige pompstations in het noorden en het zuiden van het gebied vallen buiten de begrenzing. Aan de oostzijde grenst het gebied aan de bebouwde kom, golfterrein Duinhoeve, de N441, agrarisch cultuurlandschap en recreatiepark Duinrell.

De beschermde natuurmonumenten Berkheide en Harstenhoek en het (voormalige) staatsnatuurmonument Berkheide met een gezamenlijke omvang van 930 ha vallen grotendeels binnen de begrenzing van het Natura2000-gebied Meijendel & Berkheide. Een klein deel van het natuurmonument Berkheide is buiten het betrokken Natura2000-gebied gelegen (zie verder paragraaf 3.4).

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde wegen en bebouwing, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- De begrenzing is afgestemd op die van het (voormalige) natuurmonument opdat deze geheel binnen het Habitatrictlijngebied valt.
- De zeewaartse begrenzing van het gebied is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf), zoals reeds van toepassing was op het natuurmonument Berkheide.

Overige wijzigingen groter dan 1 ha worden toegelicht in de volgende alinea.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen aangepast:

- Het recreatiepark Duinrell is geheel buiten de begrenzing gebracht, omdat de aanwezige duinbeplanting van weinig betekenis wordt geacht binnen het geheel van het gebied (ca. 46 ha).
- Het natuurontwikkelingsgebied Lentevreugd langs de binnenduinrand is opgenomen in de begrenzing (ca. 56 ha), omdat het integraal onderdeel van het ecosysteem uitmaakt en de habitattypen al deels aanwezig zijn en er potentie is voor méér. Met name voor het herstel en de verbetering van de kwaliteit van Vochtige duinvallen (H2190) langs de binnenduinrand (H2190_D) is het gebied van wezenlijk belang.
- Ter hoogte van Kievietsduin is de begrenzing uitgebreid met eigendommen van DZH, die integraal onderdeel uitmaken van het duingebied (3,6 ha).

---

¹ Hof van Justitie EG ,7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25

Het Natura2000-gebied beslaat een oppervlakte van 2849 ha. Dit cijfer betreft de bruto-oppervlakte, omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.5).

3.4 Intrekking gedeelte beschermd natuurmonument

Enkele delen van het beschermd natuurmonument Berkheide vallen buiten het Natura2000-gebied. Dit betreft delen van het bedrijfsterrein van Pompstation Katwijk (0,8 ha), in gebruik bij het Duinwaterleidingbedrijf Zuid-Holland. Het betreft droog grasland en lage bossages die geen betekenis hebben voor de instandhouding van het gebied. Om deze redenen wordt de aanwijzing tot beschermd natuurmonument van het hiervoor omschreven deelgebied op grond van artikel 15 Natuurbeschermingswet 1998 ingetrokken. De betrokken terreindelen zijn op de kaart in Bijlage A aangegeven. De dienstwoning aan de Cantineweg was blijkens de nota van toelichting behorende bij het aanwijzingsbesluit van het natuurmonument al (tekstueel) geëxclaveerd.

3.5 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en de (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden). Voor de begrenzing van Natura2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- **Bebouwing** betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. **Gebouw:** elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. **Bouwwerk:** elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- **Erven** zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- **Tuinen** zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- **Verhardingen** kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. **Wegen** betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en berm of zijkanten.
- **Hoofdspoorwegen** betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722).

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, hoofdspoorwegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/ waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/ leefgebieden.
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.
- Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenteen van de dijk. Waar de buitengrens van een landgebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk aan de gebiedszijde.

4. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau.

4.2 Algemene doelen

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

- Behoud van de bijdrage van het Natura2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitattypen en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

4.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120   Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (“witte duinen”)

Doel   Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting   Voor een goede kwaliteit van het habitatype witte duinen is verstuiwing van de zeereep van belang. Dit is tevens van belang voor verbetering van de kwaliteit van achtergelegen duingraslanden (habitatype H2130).

H2130   *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (“grijze duinen”)

Doel   Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) .

Toelichting   Oppervlakte-uitbreiding en kwaliteitsverbetering van het habitatype grijze duinen is gewenst gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor dit habitatype in Europa. Het beste kan dit gebeuren vanuit gedegradeerd duingraslanden of vanuit struweel. Behoud van de goede voorbeelden is om dezelfde reden van groot belang, in Meijendel en Berkheide met speciale aandacht voor graslanden van het zeedorpenlandschap (grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A)). Het gebied levert een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor subtype A.

H2160   Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

Doel   Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H2130 grijze duinen of H2190 vochtige duinvalleien is toegestaan.

Toelichting   Het habitatype duindoornstruwelen komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor. Wegens de grote oppervlakte levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype. Het type is landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype duindoornstruwelen kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype H2130 grijze duinen. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2180   Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied

Doel   Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C).

Toelichting De duineikenbossen (duinbossen, *droog* (subtype A)) van Meijndel en Berkheide behoren tot de best ontwikkelde voorbeelden in ons land. Dit subtype verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. Omdat de subtypen duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeren wordt verbetering kwaliteit nagestreefd. Door de grote oppervlakte van habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor dit subtype.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).

Toelichting In dit gebied zijn door waterwinning de valleien over grote delen van het gebied te nat (door hoge waterstanden in infiltratieplassen) en/of dichtgegroeid. Er zijn reeds allerlei inspanningen verricht om het habitatype vochtige duinvalleien te herstellen. Met de derde en laatste fase van de duinregerenatie-projecten zullen de doelen op het punt van oppervlakte worden bereikt.

4.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Er zijn diverse populaties nauwe korfslakken in het gebied bekend, waaronder enkele zeer grote. Het gebied levert één van de grootste bijdragen voor deze soort.

H1318 Meervleermuis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De meervleermuis overwintert hier in bunkers. Het betreft momenteel het belangrijkste overwinteringsgebied. Voor de soort zijn ook de aanwezige landgoederen van belang, omdat deze fungeren als zomerverblijven.

4.5 Complementaire doelen

De instandhoudingdoelstelling van het Habitatrictlijngebied heeft mede betrekking op een of meer complementaire doelen die voor bepaalde habitatypen en (vogel)soorten zijn gesteld. De rechtsgrondslag voor complementaire doelen is artikel 10a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998. Het betreft ten eerste vogelsoorten die in het gebied voorkomen, maar het betreffende gebied is niet als Vogelrichtlijngebied aangewezen. Dit betreft uitsluitend vogelsoorten die in zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren. Ten tweede gaat het om habitatypen en soorten (van bijlage I of bijlage II van de Habitatrictlijn) die nog niet in het gebied voorkomen en die op landelijke schaal in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren, maar waarvoor in het onderhavige gebied goede kansen aanwezig zijn voor ontwikkeling of vestiging.

De reden dat voor complementaire doelen is gekozen, is dat daarmee binnen het netwerk van Natura 2000 een bijdrage wordt geleverd aan de realisering van de landelijke doelen voor de betreffende habitatypen en soort(en). Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar het Natura 2000 Doelendocument (paragraaf 3.3).

In dit geval geldt het volgende complementaire doel:

H1042   Gevlekte witsnuitlibel

Doel   Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor vestiging populatie.

Toelichting   De gevlekte witsnuitlibel heeft een zeer ongunstige staat van instandhouding door het tekort aan gebieden en de landelijk te geringe populatiegrootte. Vestiging van een populatie in het gebied is nodig voor het realiseren van een landelijk gunstige staat van instandhouding. De soort breidt zich momenteel uit in de duinen, zodat de verwachting is dat het doel op termijn gerealiseerd kan worden.

4.6 Beschermdenatuurmonumenten

Het Natura2000-gebied Meijndel & Berkheide omvat twee beschermde natuurmonumenten, namelijk Harstenhoek en Berkheide. Verder omvat het Natura2000-gebied één (voormalig) staatsnatuurmonument, genaamd Berkheide (zie hoofdstuk 2). Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft de instandhoudingsdoelstelling voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de “oude doelen”). Voor zover deze doelstellingen Natura2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura2000-doelen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie bij dit besluit gevoegd (bijlage B).

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur-, Milieu-
en Faunabeheer

NMF-90-4451

12 april 1990

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied Berkheide voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument een schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied, welk gebied door een bijzondere combinatie van milieu-factoren van internationale betekenis is;

dat het natuurmonument een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormt van het duingebied tussen Den Haag en Katwijk;

dat het natuurmonument een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is, zoals dat in de loop der eeuwen in ontstaan als gevolg van een samenhang van natuurlijke factoren en menselijk handelen;

dat het natuurmonument wordt gevormd door ten oosten van het strand gelegen duinen en duinvalleien, graslanden, bosjes, struwelen, ruigten en plassen welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch en hydrologisch opzicht een samenhangend geheel vormen;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden en activiteiten van de mens nu en in het verleden;

dat in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden zich een aantal levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land zelfzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels, waaronder in ons land weinig algemeen tot zeldzaam voorkomende soorten;

dat het natuurmonument van belang is als biotoop voor amfibieën, reptielen en insecten, waaronder in ons land weinig tot zeldzaam voorkomende soorten;

dat het natuurmonument door zijn relatieve ongereptheid van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moet worden begrepen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en het natuurschoon maar ook de bodemkundige gesteldheid, de met bovengenoemde waarden samenhangende cultuurhistorische hoedanigheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gezien de beschikking van 17 april 1989, nr. NMF-N88-10552, gewijzigd bij beschikking van 21 april 1989, nr. NMF-89-4309, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van "Berkheide";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ingezonden beschouwingen en schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

Gelet op artikel 7, in samenhang met artikel 9, van de Natuurbeschermingswet;

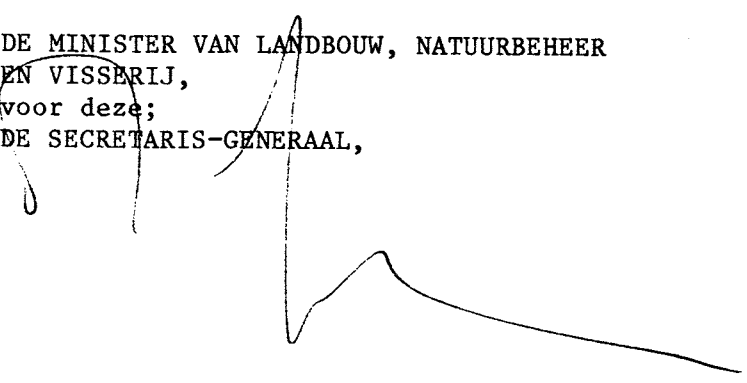
B E S L U I T

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Berkheide", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeente Katwijk, sectie A, nrs. 1552, 1586 t/m 1593, 1596, 1598, 1600 t/m 1622, 1625, 1626, 1628, 1631, 3656 t/m 3658, 3660 t/m 3663, 3695, 3696, 3702, 3779, 3838 t/m 3844, 3846, 3852 t/m 3855, 3875 t/m 3879, 3881, 3883 t/m 3892, 3958 t/m 3961, 3963, 3964, 3966 t/m 3985, 4059, 4061 t/m 4064, 4067, 4068, 4070, 4071, 4132 t/m 4136, 4139 t/m 4144, 4154 t/m 4161, 4243, 4257, 4259, 4393, 4394, 4401, 4712, 4713, 4985, 4986, 5324 t/m 5327, 5332 t/m 5334, 5360, 5361, 6422 t/m 6424, 6883 t/m 6886, 7168 t/m 7178, 7310 t/m 7312, 11010, 12540, 12541, 15032 ged., 15179 ged., 15633 ged., 15733 ged., 15736 ged. en sectie B, nr. 6732 ged.; gemeente Wassenaar, sectie G, nrs. 2615, 2905, 2906, 2923 ged., 2972, 2974, 2981, 2982, 3045, 3046, 3157, 3211, 3255, 3270, 3292 ged., 3303 ged., 3322, 3325 t/m 3329, 3364 ged., 3366 ged., 3368 ged. en 3372 ged. een en ander zoals aangegeven op bij deze beschikking behorende kaart BN143/SN103.

II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

Van de beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze;
DE SECRETARIS-GENERAAL,

TOELICHTING

Behoort bij beschikking
nr. NMF-90-4451

1. Toelichting

Het natuurmonument "Berkheide" is gelegen in de gemeenten Katwijk en Wassenaar en beslaat een oppervlakte van circa 1000 hectare.

Het natuurmonument "Berkheide" wordt gevormd door staats- en niet-staatseigendommen. Deze toelichting behoort bij de beschikking waarbij de aanwijzing als beschermd natuurmonument van de niet in eigendom van de Staat zijnde percelen van Berkheide in overweging wordt genomen. Het ligt in het voornemen om de staatseigendommen tot staatsnatuurmonument aan te wijzen. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument Berkheide, wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld.

Het duingebied Berkheide vormt een integrerend onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Berkheide wordt gevormd door een gevariëerd en uitgestrekt duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Restanten van duinakkers herinneren aan een vroeger landbouwkundig gebruik. In het centrale en oostelijke deel van het natuurmonument liggen verschillende waterwinwerken.

Het natuurmonument vormt in landschappelijk, geomorfologisch, hydrologisch en ecologisch opzicht één geheel met aangrenzende duinen van Zuid-Holland. Het ligt in het voornemen de daarvoor in aanmerking komende delen van die aangrenzende duinen eveneens als staats- of beschermd natuurmonument aan te wijzen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd met behoud en herstel van de landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevolle delen van het kustduingebied van Zuid-Holland te bevorderen.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen, huidig gebruik en gewenst beheer ten aanzien van het natuurmonument Berkheide.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

Tot ongeveer 3000 v. Chr. wisselden zeespiegeldalingen en rijzingen elkaar af. Voor de Noordzee hield dit in dat de kustlijn zich afwisselend zeewaarts en landinwaarts verplaatste. Ten gevolge van de afwisselende dynamische processen bestaat de ondergrond uit een aantal door zee, rivieren, ijs en wind afgezette lagen. Naar hun samenstelling zijn deze lagen goed waterdoorlatend (zand, grind) of slecht waterdoorlatend (klei, leemachtige gronden). De bovengrens van de pleistocene afzettingen ligt op ongeveer -15 meter NAP. In de holocene afzettingen bevinden zich zandige en kleiige zones met veenlagen. De bovenste lagen worden gevormd door jonge duinzanden. Specifiek voor Berkheide is een afsluitende kleilaag op ongeveer 2 meter beneden NAP.

De jonge duinzanden bestaan uit duinvaag- en vlakvaaggronden, welke kalkhoudend zijn. De duinvoet van de zeereep heeft zich sinds 1850 circa 100 meter zeewaarts verplaatst.

Hiertegenover staat het afgraven van de binnenduinen t.b.v. de bollenteelt vanaf 1850.

Het huidige duinlandschap is gevormd door overstuiving van de oude duinen. Berkheide is geomorfologisch te verdelen in de buitenduinen, middenduinen en binnenduinen. De hoogteverschillen variëren van 5 tot 30 meter.

De buitenduinen en met name de zeereep kregen hun vorm pas in de 18de en 19de eeuw. In de zeereep en daaraan grenzende duinen tot circa 500 meter landinwaarts bevinden zich streepduinen en microparaboolduinen met enkelvoudige uitblazingsvalleien.

Het middenduin is circa 1000 meter breed en kreeg zijn huidige natuurlijke vorm met name in de 17de en 18de eeuw. Het middenduin wordt gekenmerkt door kamduinreeksen en samengestelde uitblazingsvalleien. In het westelijk deel van het middenduin liggen, evenwijdig aan de kust lopende, valleien die van elkaar gescheiden zijn door duinruggen. In deze valleien zijn de restanten van duinakkers waarneembaar. Deze duinakkers kenden een landbouwkundig gebruik. In de 19de en 20ste eeuw zijn grote delen van het middenduin vergraven ten behoeve van de waterwinning. In noord-zuid-richting zijn een aantal winningskanalen gegraven. Oostelijk en westelijk hiervan liggen een aantal infiltratieplassen. Het oostelijk deel van het middenduin is grillig en reliëfrijk met hoge tot zeer hoge duinmassieven (tot 37 meter boven NAP).

De binnenduinrand wordt met name in het zuid-oostelijk deel van Berkheide gekenmerkt door een gesloten duinenreeks van circa 500 meter breed en bestaat uit overwegend loopduinenreeksen.

Tot aan het begin van de 19de eeuw bestond Berkheide voor minder dan eenderde deel uit vochtige valleien. Verlaging van het peil van achterliggende polders, toenemende begroeiing en verbeterde vastlegging van de duinen vanaf begin 19de eeuw maar met name afzanding van de binnenduinrand en waterwinning vanaf eind 19de eeuw hebben een sterke verdroging tot gevolg gehad. Halverwege de 20ste eeuw werd begonnen met infiltratie van oppervlaktewater waardoor plaatselijk stijging van de grondwaterstand optrad. Doordat de waterkwaliteit van het oppervlaktewater verslechterde werden steeds meer eutrofe stoffen in het duin geïnfilteerd. De oppervlakte aan infiltratieplassen en verzamel- en spoelvijvers bedraagt nu 60 ha. Een aantal winningskanalen ligt diep vergraven in het duin (kanaal 3 is b.v. 1600 meter lang en 100 m breed). Het grondwaterpeil in vrijwel het gehele natuurmonument wordt in sterke mate kunstmatig beheerd ten behoeve van de waterwinning. Als gevolg van ontbrekende voorzuivering van het infiltratiewater is het grondwater in het natuurmonument gedeeltelijk sterk eutroof.

Flora en vegetatie

De vegetatie van Berkheide is gelet op zowel de grote diversiteit en natuurlijkheid als de aanwezigheid van zeldzame organismen van internationaal belang. De variatie in milieu-omstandigheden in het natuurmonument heeft, in samenhang met het sinds jaar en dag gevoerde extensieve beheer en beïnvloed door de waterwinning, geleid tot verschillende vegetatietypen met hun specifieke flora.

In de buitenste duinenrij, waar een voortdurende aanvoer van zout en kalkrijk zand plaatsvindt, domineert bijna overal Helm en komen verder soorten voor als Rood Zwenkgras, Biestarwegras, Zandhaver en plaatselijk ook Zeewinde en Blauwe Zeedistel.

Landinwaarts neemt het aandeel van de zeeduinplanten in de stuifduinvegetaties af; duinriet neemt toe tot zeer algemeen. In de stuifduinvegetaties komen soorten voor als Zandzegge, Zandraket, Duinviooltje, Gerstdravik, Muurpeper, Duinreigersbek, Kleverige Reigersbek en Kruiwend Stalkruid. Op de zuidhellingen komen hier winterannuellen voor zoals Kandelaartje, Zanddoddegras en Vroegeling.

Direct ten zuiden van Katwijk in de graslanden van de Vriezeweide, Dorendel en delen van de stuifduinen dragen de vegetaties een eigen karakter. Zij behoren tot het zogenaamde Zeedorpenlandschap dat eeuwenlang een vrij constante menselijke beïnvloeding heeft ondergaan. Dominerend is hier de Duinaveruit met verder soorten als Zeeschildzaad, Knolbeemdgras, Kegelsilene en Duinpaardebloem.

Duingraslanden komen verspreid voor in het gehele natuurmonument. Te onderscheiden zijn: kalkgraslanden met soorten als Bitterkruid, Bitterkruidbremraap, Wondklaver, Kleine Steentijm, Driedistel en Kruisbladgentiaan; graslanden van ontkalkte bodems met soorten als Zandblauwtje, Klein Tasjeskruid, Vleugeltjesbloem, Paashaver en veel mossen en korstmossen; voedselrijke graslanden op voormalige akkers in het noorden van het natuurmonument met soorten als Reukgras, Duizendblad, Gewoon Beemdgras, Wilde Peen, Brunel, Veldlathyrus en Smalbladige Weegbree; graslanden van verstoorde milieus als gevolg van vergravingen en hydrologische veranderingen met soorten als Boskruiskruid, Knikkend Wilgenroosje, Kantig Wilgenroosje en Duinriet.

De noordhellingvegetaties worden gekenmerkt door veel kruiden en lage struvelen. Ze liggen als eilandjes in het duin en vormen een van de meest soortenrijke en waardevolle vegetatietypen. In de noordhellingvegetaties komen soorten voor als Dauwbraam, Wilde Liguster, Duinsalomonszegel, Nachtsilene, Agrimonie, Ruig Viooltje, Hondsviooltje, Stijve Ogentroost, Maanvaren, Blauwe Bremraap, Kruisbladgentiaan en Scherpe Fijnstraal.

Ondermeer op plaatsen waar in het verleden overstuivingen hebben plaatsgevonden komen uitgestrekte dwergstruvelen voor waarin Duinroos domineert. Op oude overstuivingsvlakten spreekt men van duinroosvlakten. Deze zijn vaak bijzonder soortenrijk met veel hogere planten en vooral veel soorten mossen en korstmossen zoals Rendiermos en Kraakloof.

Deze vegetaties zijn voor Nederlandse begrippen in hoge mate uniek.

Langs paden en op vergraven terreinen komen duidelijk herkenbare storingsvegetaties voor. Duinspecifieke storingsplanten zijn hier Zandkool, Hondstong, Slangekruid, Grote Teunisbloem, Zeepkruid en Wegdistel. Langs de droge storingsplaatsen komen soorten voor als Smal Vlieszaad, Kromhals, Loogkruid, Spijesmelde, Liggende Vetmuur en Hertshoornweegbree.

Daar waar door vermenging van kalkrijke ondergronden met humus en plantenresten versnelde mineralisatie optreedt, zoals bij vergravingen ten behoeve van waterwinwerken, komen soorten van voedselrijke milieu voor zoals Zwarte Nachtschade, Akkerdistel en Kleine Brandnetel. Op dergelijke vergravingen komt tevens inplant van Helmsorten voor.

Vooral in het zuidelijk deel van het natuurmonument komen planten van bosranden en struwelen voor. Te onderscheiden zijn de gevarieerde struwelen in de beschutting van de zeereep met Gewone Vlier als opvallendste soort, de karakteristiek laaggeschoren ligusterstruwelen in het open duingebied aan weerszijden van het fietspad, de soortenarme duindoornstruwelen verspreid in het gehele gebied, de struwelen met Wilde Liguster en Kamperfoelie vooral op de noordhellingen en de meidoornstruwelen. In het struweel komen soorten voor als Zuurbes, Kardinaalsmuts, Kaneel-, Rimpel- en Viltroos en Egelantier.

Het voormalige landgoedbos Pan van Persijn is een recreatiebos geworden. Daarbuiten komt nauwelijks hoog opgaand bos voor. Van het Parlevlietbos zijn geen restanten over. Wel zijn er veel opgaande vegetaties (meer dan 4 meter hoog) aanwezig. Het gaat hier om Meidoornbos en Duineikenbos in het oostelijk deel en Berkenbos in het zuidoostelijk deel.

De plassen in Berkheide zijn ten gevolge van de infiltratie vrijwel allemaal voedselrijk. Veel hier voorkomende plantesoorten zijn kenmerkend voor voedselrijke waterkanten en moerassen. Hier voorkomende soorten zijn onder meer Groot Moerasscherm, Beekpunge, Cyperzegge en Gewone Waterbies.

Door infiltratie met zeer voedselrijk water en/of door hoge instroomsnelheden, hebben zich in de omgeving van de infiltratieplassen in de zogenaamde kwelzones vochtige vegetaties ontwikkeld, kenmerkend voor een voedselrijk milieu. Bij niet te steile oevers is meestal een zonering te zien. De laagste zone, bestaande uit waterplanten, wordt gedomineerd door Lisdodde. Een tweede zone, op de grens van water en land, wordt gedomineerd door Watermunt. Bij grote en onregelmatige waterstandsschommelingen en bij steile oevers ontbreekt de tweede zone meestal en is een derde zone aanwezig. Deze bestaat uit hoogopgaande kragen van Harig Wilgenroosje, Koninginnekruid of Grote Brandnetel. Tenslotte een vierde zone welke nooit onder water komt te staan waar Duinriet domineert.

In het westelijk deel van Berkheide komen kwelgebieden voor met een lage belasting met eutroof infiltratiewater en een matige beïnvloeding van de natuurlijke seizoensfluctuatie van de waterstand. Hier hebben de oorspronkelijke vochtige duinvalleivegetaties zich nog min of meer kunnen handhaven met soorten als Kruipend Zenegroen, Gevleugeld Hertshooi, Gewone Wederik, Kale Jonker, Padderus, Schildereprijs, Egelboterbloem, Zeegroene Zegge en Duinrus.

Fauna

In samenhang met de hierboven geschetste verscheidenheid in abiotisch milieu en vegetatietypen heeft zich in het natuurmonument, een gevarieerde fauna ontwikkeld. De afwisseling van bos, struweel, grasland en plassen in het duingebied vormt een optimaal biotoop voor een rijk geschakeerde broedvogelbevolking. In Berkheide broeden ongeveer 100 soorten. Circa 30 soorten broeden in het biotoop van permanent open water, oeverzones en moerassen in het waterwingebied. Circa 34 soorten broeden in de bossen. De overige soorten broeden verspreid in struwelen, duingraslanden (korst)mos- en duinroosvegetaties.

In het natuurmonument broeden onder meer Wintertaling, Zomertaling, Bergeend, Krakeend, Slobeend, Waterral, Paapje, Sprinkhaanrietzanger, Kleine Karekiet, Kluut, Baardmannetje, Grauwe Kiekendief, Graspieper, Kwartel, Oeverzwaluw, Kuifleeuwerik, Tapuit, Roodborsttapuit, Boompieper, Kneu, Nachtegaal, Braamsluiper, Ransuil, Bosuil, Boomvalk, Spotvogel, Wielewaal, Goudvink en Grauwe Vliegenvanger.

Berkheide is een belangrijk rust- en foerageergebied voor trekvogels en van belang voor wintergasten.

Hier voorkomende doortrekkers en wintergasten zijn onder meer Purperreiger, Lepelaar, Pijlstaart, Nonnetje, Rode Wouw, Bruine Kiekendief, Blauwe Kiekendief, Havik, Sperwer, Buizerd, Visarend, Zilverplevier, Zwarte Ruiter, Groenpootruiter, Grote Stern, Zwarte Stern, Waterpieper, Gele Kwikstaart, Beflijster, Kramsvogel, Koperwiek, Keep, Frater, IJsgors en Sneeuwgorst.

Uit Berkheide zijn waarnemingen bekend van in totaal 268 (onder-)soorten broedvogels en niet-broedvogels.

Vooraf in en nabij de kwelplassen komen veel amfibieën voor zoals Bruine Kikker, Groene Kikker, Gewone Pad, Rugstreeppad en Kleine Watersalamander. In het droge open duin komt als reptielsoort de Zandhagedis voor. Door de verscheidenheid aan biotopen is de insectenfauna zeer soortenrijk. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse soorten komt in de duinen voor. De duinen vormen een belangrijke schakel in de trekroute van vlinders. Op duindoorn en kruiskruid komen veel rupsen van respectievelijk Bastaardsatijnvlinder en de Sint-Jansvlinder voor. De slakkenfauna is nabij de binnenduinrand rijk aan soorten.

In het natuurmonument voorkomende zoogdiersoorten zijn onder meer Ree, Vos, Bunzing, Wezel, Egel, Konijn, Haas, Eekhoorn, Woelrat, Zwarte Rat, Bosmuis, Dwergmuis, Rosse Woelmuis, Bosspitsmuis, Waterspitsmuis, Dwergspitsmuis, Watervleermuis, Dwergvleermuis en Ruige Dwergvleermuis.

3. Natuurschoon

Het natuurmonument kent door de verschillen in abiotische en biotische eigenschappen, alsmede door het beheer, dat in zijn verschijningsvorm een afspiegeling vormt van het sinds jaar en dag gebezigde gebruik van het gebied door de mens, een grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen. Plaatselijk is het natuurschoon evenwel aangetast door waterwinningswerken.

Het natuurmonument wordt gevormd door een omvangrijk en weinig versnipperd duingebied, dat, mede door het wisselend reliëf, de grote verscheidenheid van milieu-omstandigheden en de verschillende terreintypen met hun natuurlijke vegetaties, in landschappelijk opzicht een gevariëerd karakter heeft.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door bossen, struwelen en open duingebieden met de daaraan grenzende binnenduingraslanden in verschillende stadia van ontwikkeling, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied en de relatief grote rust, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. Begrenzing

De grens van de tot het natuurmonument behorende terreinen is zo gekozen, dat een in landschappelijk, geomorfologisch en ecologisch opzicht onderling samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht. Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen woningen, huizen en bedrijfsgebouwen, inclusief bijbehorende erven, vallen als enclaves buiten de begrenzing van het natuurmonument. Twee woningbouwlocaties binnen het bestemmingsplangebied "Rijksdorp" van de gemeente Wassenaar vallen buiten de begrenzing. Ook vallen wegen met een gesloten verharding, te samen met de aangrenzende 0,5 meter berm, buiten het natuurmonument.

De in gebruik zijnde bunkers behoren als zodanig niet tot het natuurmonument; het terrein gelegen om en op deze bunkers wel.

Bij de begrenzing aan de noordzijde zijn bestemmingsplangrenzen of afrasteringen aangehouden. De oostelijke grens volgt in noord-zuid-richting in grote lijnen de Wassenaarse weg, de grens tussen duingebied en landbouwgebied en de grens tussen duingebied en de villawijk Rijksdorp. De zuidelijke grens van het natuurmonument volgt de Wassenaarse Slagweg. De grens aan de westzijde wordt gevormd door de afrastering tussen de buitenste duinvoet van de zeereep en het strand. Door duinaangroei is in de loop van decennia de duinvoet tientallen meters zeewaarts opgeschoven. Bij duinaangroei of verbreding van de duinen verplaatst de grens van het natuurmonument zich zeewaarts. Bij duinafslag verplaatst de grens zich landinwaarts.

Voor de begrenzing van het natuurmonument zij voorts verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN 143/SN 103.

5. Andere van kracht zijnde instrumenten

Voor het natuurmonument of delen ervan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- Streekplan Zuid-Holland-West (1987)

Op de streekplankaart is het grootste deel van het natuurmonument aangeduid als "natuurgebied duin". Bovendien zijn grote delen van het natuurmonument aangeduid als "stiltegebied" en "bestaand waterwingebied".

De gronden gelegen binnen de aanduiding "natuurgebied duin" hebben als hoofd-functie natuur met waar inpasbaar, recreatief medegebruik geënt en afgestemd op natuur- en landschapswaarden als nevenfunctie. Op enkele plaatsen komen militaire en communicatiefuncties voor. In het streekplan wordt de toepassing van de Natuurbeschermingswet voor het "natuurgebied duin" aanbevolen.

- Grondwaterwet en daarmee samenhangende planvorming

Het grondwaterbeheer is krachtens artikel 8 van de Grondwaterwet vastgelegd in het Grondwaterplan Zuid-Holland (1986). Uitgangspunten in dit plan zijn o.a. het terugbrengen van de omvang van oppervlaktewater-infiltratie in de duinen en het tegengaan van onttrekken van water in duingebieden waar momenteel geen water wordt onttrokken. Op basis van het Grondwaterplan Zuid-Holland worden vergunningaanvragen in het kader van de grondwaterwet voor grondwater-onttrekking beoordeeld.

- Provinciale Verordeningen

Voor het natuurmonument zijn onder meer van toepassing: "Verordening Bescherming Landschap en Natuur Zuid-Holland", "Verordening Bescherming Waterwingebieden Zuid-Holland", "Ontgrondingsverordening" voor zover er sprake is van vergravingen, "Verordening ondergrondse lozingen van afvalstoffen Zuid-Holland" en "Verordening Stiltegebieden (in ontwerp)".

Voorvoemde verordeningen hebben slechts een beschermende werking op onderdelen van het natuurmonument.

- Keur van het Hoogheemraadschap van Rijnland

De keur is gericht op de bescherming en het onderhoud van de zeereep (buitenduinen) als primaire waterkering en de hieraan grenzende binnenduinen als secundaire waterkering.

- Bestemmingsplannen van gemeenten Katwijk en Wassenaar

Het beschermd natuurmonument is gelegen in de gemeenten Katwijk en Wassenaar. Voor het Katwijkse deel vigeert voor het overgrote deel het bestemmingsplan "Landelijk Gebied", zoals vastgesteld op 24-2-1977, gedeeltelijk goedgekeurd op 18-4-1978 en onherroepelijk geworden op 3-9-1984. Voor enkele gronden vigeert het bestemmingsplan "Landelijk Gebied le Herziening", zoals vastgesteld op 24-02-1988 en goedgekeurd op 08-11-1988. Voor beide bestemmingsplannen is een aanlegvergunningstelsel van kracht. Het beschermd natuurmonument heeft hier de bestemmingen "zeereep", "natuurgebied", "waterwingebied", "defensiedoeleinden", "dagrecreatie" en "waterleidingbedrijf A".

Voor het Wassenaarse deel vigeert voor het overgrote deel het bestemmingsplan "Landelijk Gebied" zoals vastgesteld op 6-10-1975, gedeeltelijk goedgekeurd op 9-3-1977 en onherroepelijk geworden op 9-12-1983. Het aanlegvergunningstelsel in het bestemmingsplan is niet goedgekeurd. Het natuurmonument heeft hier de bestemmingen "zeereep", "natuurgebied", "waterwingebied" en "defensiedoel-einden". In een voorbereidingsbesluit voor het landelijk gebied d.d. 4 november 1988 is een aanlegvergunningstelsel opgenomen. Een klein deel van het natuurmonument is gelegen in het vigerende bestemmingsplangebied van het bestemmingsplan "Rijksdorp" zoals vastgesteld op 15-3-1982 en gedeeltelijk goedgekeurd op 24-5-1983. Hier gelden de bestemmingen "natuurgebied", "bos en tuin" en "defensiedoeleinden".

6. Rechtsgevolgen van de aanwijzing

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden.

In het algemeen kan gesteld worden dat het sinds jaar en dag bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit zonder vergunning kan worden voortgezet. Desalniettemin is het uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het beheer meer te richten op de ontwikkeling van de waarden van het gebied.

Ten behoeve van uitbreiding van het bedrijventerrein van de Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) mag conform de bepaling in het bestemmingsplan "Landelijk Gebied" van Katwijk maximaal 20% van de gronden met de bestemming "waterleidingbedrijf A" worden bebouwd. Voor deze op grond van het voornoemd vigerend bestemmingsplan toegestane uitbreiding van het bedrijventerrein van de LDM zal in beginsel toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet worden verleend.

6.1. Rechtsgevolgen ex. artikel 12 (vergunningen)

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd. Dit geldt niet alleen voor handelingen die binnen het natuurmonument worden uitgevoerd, maar ook voor handelingen daarbuiten indien deze een negatieve invloed op de in het natuurmonument aanwezige waarden hebben. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing geen merkbare gevolgen hebben voor het huidig gebruik en beheer van het aanpalend gebied. Het aanvragen van een vergunning dient ingevolge artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren. Wellicht ten overvloede wordt erop gewezen dat de in artikel 12 bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de gevarieerde opbouw van het beschermd natuurmonument, in de tweede plaats kunnen handelingen in aard en intensiteit verschillen. Gezien het grote aantal verschillende mogelijkheden dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is om één en ander zelf te beoordelen wordt aangeraden hierbij de hulp in te roepen van de Consulent Natuur, Milieu en Faunabeheer in de provincie Zuid-Holland van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Deze zal uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachten enigszins te bepalen wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van de handelingen die, gelet op de te verwachten schadelijke effecten, aan een vergunning gebonden zullen zijn.

Het is een niet-limitatieve opsomming:

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, caravans en tenten, anders dan op de bestaande campings;
- aanleggen of aanbrengen van nieuwe ondergrondse of bovengrondse leidingen;
- aanleggen of verharderen van wegen, banen (spoorbanen, skelterbanen, racebanen e.d.) of parkeergelegenheden en het aanleggen van andere oppervlakteverhardingen van enige omvang;
- ontgronden, bodem verlagen, ophogen, egaliseren, ontginnen en graven;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, producten of materialen;
- het verrichten van handelingen die wijziging van de stijghoogten van diverse watervoerende pakketten, waterkwaliteit of waterhuishouding in het natuurmonument beogen of ten gevolge kunnen hebben voorzover niet behorend tot de normale bestaande bedrijfsvoering ten behoeve van de waterwinning;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen zoals kampeerterreinen, lig- of speelweiden, picknickplaatsen, enz.;
- het uitoefenen van de jacht en visserij, met uitzondering van de jacht en visserij op basis van overeenkomsten aangegaan, c.q. vergunningen verleend voor de datum van deze beschikking;

- het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- het dunnen, rooien, vellen en planten van bomen, houtopstanden en ander houtgewas of sierplanten;
- handelingen anders dan het normale onderhoud ten behoeve van de zeereep als primaire waterkering;

In het algemeen geldt dat het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik in zijn huidige vorm en intensiteit niet als schadelijke handeling in de zin van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet zal worden opgevat en mitsdien zonder vergunning mag worden voortgezet.

6.2. Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan)

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijk waarden ten doel. Doordat het beheersplan in overleg en in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker wordt opgesteld, is ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet voor de in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteit van het natuurmonument. Op grond van de wet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor uit een beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel te hunner laste behoren te komen.

6.3. Rechtsgevolgen artikel 16 en artikel 17 (toegang)

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument ofwel de recreanten, en geldt niet voor de eigenaar, gebruikers en hun huisgenoten.

Voor zover men handelingen verricht die het gevolg zijn van een uitvoering van een overeenkomst welke men (met eigenaar of gebruiker) is aangegaan vóór de aanwijzing als beschermd natuurmonument (b.v. verhuring van de jacht) geldt dit verbod niet. Voor het afsluiten van nieuwe overeenkomsten is men, in daarvoor in aanmerking komende gevallen, gebonden aan het in artikel 12 en 14 bepaalde. Met behulp van artikel 16 is het mogelijk schadelijke handelingen van bezoekers zoals het crossen met motorvoertuigen en met (brom)fietsen en het vliegen met modelvliegtuigen, tegen te gaan.

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gemachtigd te zijn, zich te bevinden in of op een water, dat deel uitmaakt van een beschermd natuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze kenbaar is gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is.

Ingevolge dit artikel is het mogelijk (delen van) wateren, al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, af te sluiten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwaarden.

7. Huidig gebruik en beheer

Gebruik en beheer van terreinen

Het grootste deel van het natuurmonument is onderdeel van de Boswachterij Hollands Duin, complex Wassenaar-noord, waarvan het beheer berust bij het Staatsbosbeheer. Het terrein is ten dele opengesteld voor recreatie. Een deel van het beheersgebied van het Staatsbosbeheer wordt door de Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) gebruikt voor de infiltratie en winning van water ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

De zeewering en het bunkercomplex worden door respectievelijk het Hoogheemraadschap en het Ministerie van Defensie beheerd.

De gemeente Katwijk beheert de gronden van de Pan van Persijn en de gronden tegen de bebouwing van Katwijk aan Zee.

Waterwinning

Een deel van het natuurmonument vervult voor de drinkwaterproduktie een functie als infiltratie- en waterwingebied.

De infiltratie- en winningsinfrastructuur bestaat uit infiltratiekanalen en vijvers, open en gesloten winmiddelen, waarnemingsputten, transportleidingen, kabels en bedrijfsgebouwen. Deze werken worden gebruikt en beheerd door de LDM.

Als gevolg van de waterwinning in Berkheide is enerzijds het gebied gespaard gebleven van bebouwing e.d., anderzijds zijn grote delen van dit oorspronkelijk vochtige duingebied verdroogd, is de kwaliteit van het grondwater achteruitgegaan en worden natuurlijke processen (als bv. de verstuiwing) ernstig verstoord.

De oppervlakte-infiltratiemiddelen bestaan uit drie aanvoerleidingssystemen, 51 infiltratieplassen, verscheidene duikersystemen voor de onderlinge verbinding van de infiltratieplassen en een doseerinstallatie voor chemicaliën, t.b.v. de defosfatering van infiltratiewater.

De winmiddelen omvatten:

- winning 1, een draineerleiding die onder een diepe ontgraving is aangelegd;
- winning 2, een puttenreeks die in een diepe ontgraving is aangelegd;
- winning 3, een open winkanaal;
- winning 4, een draineerleiding die onder een diepe ontgraving is aangelegd;
- winning 5, een puttenreeks;
- winning 6, een puttenreeks;
- winning 7, twee draineerleidingen en een puttenreeks;
- winning 8, vier verticale putten, waaruit elk twee horizontale drains;
- winning 9, een puttenreeks en een draineerleiding (Ranney-systeem);
- winning 10, een puttenreeks;
- winning Mientkant, een open winkanaal;
- diepe puttenseries langs winning 1, 2, 3, 4, 5, 6;
- pompinstallaties en leidingssystemen (de winmiddelen transporteren het gewonnen water door middel van diverse pompinstallaties en meerdere leidingssystemen naar de zuivering).

Tevens bevindt zich een leidingstraat tussen de voorzuiveringsinstallatie en de nazuiveringsinstallatie.

In de infiltratieplassen 29, 30 en 37 zijn waterconditioneringssystemen gelegen. Deze bestaan uit dicht onder de infiltratieplasbodems gelegen drains.

Ten behoeve van de bedrijfsvoering van de waterwinning beschikt het waterleidingbedrijf in het natuurmonument over een hoogspannings- en een laagspanningsnet voor stroomvoorziening en een net van signaalkabels t.b.v. data-transmissie.

Voorts bevinden zich in het natuurmonument tijdelijk een proefinstallatie en proefinfiltratieput t.b.v. diepinfiltratie die op korte termijn wegens operationalisering van het project Hertenwei buiten gebruik worden gesteld. Daarnaast wordt in het natuurmonument zuiveringsslib van de huidige defosfateringsinstallatie en bodemslib van de infiltratieplassen t.g.v. het infiltreren van niet voorgezuiverd boezemwater tijdelijk opgeslagen.

Beheerswerkzaamheden die worden uitgevoerd en die tot het normale onderhoud behoren zijn de bedrijfsvoering van en het onderhouden van de bovengenoemde middelen t.b.v. de waterwinning.

Dit betreft de volgende werkzaamheden:

- het bereikbaar houden van winmiddelen t.b.v. proefpompen, schoonpompen en eventueel regenereren;
- inspectie van winmiddelen met een eenheid (1 wagen + aanhanger);
- proefpompen, schoonpompen en eventueel regenereren van putten en drains;
- ontslibben van open winningen d.m.v. een baggerinstallatie. Opslag van slib op huidige stortlokaties;
- ontslibben van infiltratieplassen d.m.v. droogzetten, indrogen, tijdelijk opslaan en afvoeren of d.m.v. baggeren en tijdelijk opslaan op huidige stortlokaties in infiltratieplassen en afvoeren;
- herstel werkzaamheden t.g.v. buisbreuk in transportleidingen;
- herstel werkzaamheden t.g.v. buisbreuk of verstopping van putten en drains;
- het bezoeken van installaties t.b.v. de waterwinning door bevoegden;
- het vrijhouden van opgaande, houtige begroeiing in de leidingtraces;

- het aanbrengen van waarnemingsputten buiten het broedseizoen dat loopt van 1 maart tot en met 15 augustus;
- het reinigen van waterconditioneringssystemen (droogzetten infiltratieplas, schoonspoelen drains en eventueel regenereren);
- verrichten van metingen en het nemen van watermonsters t.b.v. chemisch-, hydrologisch- en ecologisch onderzoek;
- het bereikbaar houden van infiltratiemiddelen t.b.v. verwijdering van bodemslib;
- bewaken van het terrein door duinopzichters;
- verrichten van onderhoud aan pompinstallaties, elektrische installaties, vacuum installaties en data-transmissie systemen;
- reinigen van transportleidingen en duikers;
- het bereikbaar houden van inspectieputten van transportleidingen en van duikers t.b.v. het reinigen met een eenheid (1 wagen + aanhanger);
- het verwijderen van begroeiing uit open winningen);
- het bereikbaar houden van waarnemingsputten (voetpad, steiger);
- in stand houden van de bestaande afrastering om de win- en infiltratiemiddelen;
- voorkomen van besmetting van het diepe grondwater bij sterk vervuilde neerslag door onttrekking van regenwater;
- voorkoming van besmetting van het grondwater door: verwijdering van olie of andere verontreinigingen uit het natuurmonument, verhinderen van de recontaminatie van het water binnen een zone van 50 meter van de winmiddelen door o.a. het verhinderen van uitstuiven tot aan de grondwaterspiegel en ter voorkoming van uit- of onderstuivende winmiddelen;
- geven van voorlichting over de waterwinning in het natuurmonument;
- opslag op en transport via bestaande wegen van en naar de huidige permanent in gebruik zijnde stortlokaties van zuiveringsslib;
- reparaties van kabelbreuken in hoogspannings-, laagspannings- en signaal-kabels;
- herstelwerkzaamheden bij en beschermingsmaatregelen tegen doorbraak van infiltratieplassen;
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling.

Bovengenoemde werkzaamheden zullen in de huidige intensiteit en in de huidige vorm uitgevoerd, niet als schadelijk in de zin van de Natuurbeschermingswet worden opgevat. Voor het uitvoeren van handelingen die niet tot het normale beheer en onderhoud ten behoeve van de waterwinning behoren is toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet vereist, indien deze handelingen schadelijk zijn voor de natuurwaarden of het natuurschoon van het natuurmonument. Hieronder worden onder meer begrepen handelingen die leiden tot een uitbreiding van de waterwinning uit het eerste watervoerend pakket. Met betrekking tot laatstgenoemde handelingen zal in beginsel het stand-still-principe worden gehanteerd.

Ten aanzien van de waterwinningsactiviteiten is er tussen de provincie Zuid-Holland en de NV Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) of haar rechtsopvolger een convenant opgesteld voor het "wingebed" van de LDM. Bij de toepassing van de Natuurbeschermingswet op "Berkheide" zal met de inhoud van het convenant rekening worden gehouden.

Indien onverhoopt mocht blijken dat diepte-infiltratie niet succesvol verloopt, dan zal uitbreiding van oppervlakte-infiltratie en freatische winning op grond van de huidige grondwaterwetvergunning (verleend op 25 augustus 1980) niet onmogelijk worden door de aanwijzing als beschermd- c.q. staatsnatuurmonument. Bedoelde uitbreiding valt daarentegen wel onder de vergunningplicht van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet.

Door onvoorziene omstandigheden kunnen de volgende spoedeisende situaties zich voordoen waarbij geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig is:

- Een kortstondige verlaging van de grondwaterstand als gevolg van een noodzakelijk verhoogde grondwateronttrekking in het geval dat de productie van drinkwater elders tijdelijk wegvalt. Dit is zonder vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet toegestaan in die gevallen waarbij de praktijksituatie zodanig is dat zonder een verhoogde onttrekking in het natuurmonument vrijwel direct de volksgezondheid in gevaar kan komen en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer Zuid-Holland wordt hierover onverwijld geïnformeerd. De verhoogde onttrekking dient zo spoedig mogelijk te worden beëindigd. In spoedeisende gevallen, anders dan hiervoor omschreven, dient voorafgaande aan een voorgenomen verhoogde onttrekking de Consulent Natuur-, Milieu- en Faunabeheer te worden geraadpleegd over het al dan niet vergunningplichtig zijn van de extra onttrekking. Hierbij dient in ieder geval te worden aangetoond dat geen reële alternatieven voorhanden zijn.
- De noodzaak tot infiltratie van boezemwater in de infiltratieplassen vanwege het wegvallen van de aanvoer van Andels Maaswater. Deze methode dient alleen in uiterste gevallen te worden toegepast, nadat hiervan melding is gedaan bij voornoemde Consulent. Bij deze melding moet worden aangetoond dat er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De normale aanvoer dient zo spoedig mogelijk te worden hersteld.

Met betrekking tot de te nemen beslissingen terzake verzoeken om toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet voor handelingen betreffende de waterwinning zal overleg plaatsvinden met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

Zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers in deze zijn neergelegd in de Keur van het Hoogheemraadschap van Rijnland. De reglementaire beherstaak van Rijnland heeft betrekking op de buiten- en binnenduinen tot zover de duinketen landinwaarts strekt.

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewerende functie van de duinen in de binnen- en buitenduinen plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden e.d.;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- het snoeien en steken van duinbeplantingen teneinde het materiaal aan te wenden om verstuiving tegen te gaan;
- het opruimen en herplaatsen van afrasteringen;
- het afvlakken van duintoppen in de buitenduinen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktehandeling;
- kleinschalige suppletie van zand in de buitenduinen;

Tot de werkzaamheden tot herstel van voor de zeeeringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade) behoren:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met een beperkte breedte (meestal wordt circa 5 meter aangehouden) op variërende hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: als meest gewenste helling wordt 1 op 4 nagestreefd).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Consulente Natuur-, Milieu- en Faunabeheer.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeeering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeeering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn, voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn, vergunningplichtig op grond van de Natuurbeschermingswet.

Daarnaast zijn in elk geval vergunningplichtig:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeeerende duinen, strand en aangrenzend water;
- uitbreiding opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

Ingrepen zijn niet vergunningplichtig indien deze zijn opgenomen in een beheersplan ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet.

Defensie

Een deel van de buitenduinen is in gebruik als zendstation met een verblijfplaats voor het militair commando. Ongeveer 1x per 2 jaar worden oefeningen gehouden. Het duingedeelte De Kom is in beheer bij het Ministerie van Defensie. De in deze duinterreinen aanwezige opstallen worden gebruikt als materieelopslag en werkplaats. Aan aanwezige kabels en sinaleringssystemen vindt regelmatig onderhoud plaats. De terreinen zijn voor publiek gesloten. Het beheer van De Kom is op basis van een privaatrechtelijke vergunning van het Staatsbosbeheer geregeld. Aan het beheer zijn voorwaarden gesteld gericht op het natuurbehoud. Een voor defensiedoeleinden bestemd duinterrein nabij Rijksdorp wordt sinds enkele jaren niet meer door defensie gebruikt.

Jacht

Op de gronden van de LDM en de gemeente Katwijk zijn de LDM respectievelijk de gemeente Katwijk jachthouder.

Verblijfsrecreatie

Nabij Katwijk aan Zee wordt een terrein beheerd als kampeerterrein en is een duinterrein met opstal in gebruik bij een religieuze groepering. Op het kampeerterrein staan enige gebouwen. In de winterperiode wordt het kampeerterrein niet gebruikt.

Recreatief medegebruik

Het natuurmonument Berkheide wordt door grote aantallen recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie, trimmen e.d.. Tevens wordt het gebied gebruikt als doorgang naar het strand via de in de zeereep gelegen toegankelijke slagen. Ten behoeve van het recreatief gebruik is een aantal voorzieningen getroffen zoals wandel-, fiets- en ruiterspaden, wandelroutes en picknickvoorzieningen. Binnen de grenzen van het beheersgebied van Staatsbosbeheer is de toegang vrij op wegen en paden. Voor de Pan van Persijn is een toegangkaart vereist. Op een beperkt aantal plaatsen mogen bezoekers zich ook buiten de wegen en paden begeven.

Zowel in het beheersgebied van het Staatsbosbeheer als dat van de Leidse Duinwater Maatschappij is een smalspoornet aanwezig dat in de zomermaanden wordt gebruikt voor toeristische rondritten. Soms maakt de LDM voor excursies gebruik van het smalspoor.

Delen aan de rand van Katwijk aan Zee zijn vrij toegankelijk voor recreanten. Overige delen van het natuurmonument zijn niet opengesteld voor recreatief medegebruik. Door factoren als parkeergelegenheid, stallingsmogelijkheid, begaanbaarheid, bereikbaarheid en het aanwezig zijn van attractiepunten in en nabij het natuurmonument vindt een zekere zonering van het recreatieve gebruik plaats.

Door het tamelijk intensieve recreatieve gebruik zijn met name aan de noordrand van het natuurmonument Berkheide paden ontstaan. Hier wordt de veelal kwetsbare vegetatie dusdanig vertrapt dat erosie optreedt.

8. Gewenst beheer

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op het behoud, herstel of de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon. Voor het gehele duingebied tussen Katwijk en Den Haag zal een integrale beheerwindbeheersvisie worden ontwikkeld. Bevorderd zal worden dat voor het beschermd natuurmonument beheersplannen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet zullen worden opgesteld.

Gewenst beheer van de zeekering

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken in en het beheer van de zeekering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk worden gespaard en tot ontwikkeling kunnen komen, voorzover de veiligheid dit toelaat.

Gewenst beheer van de terreinen

Het is gewenst het beheer te richten op het behoud, herstel en ontwikkeling van de levensgemeenschappen, plante- en diersoorten in het voor hen meest geschikte milieu, alsmede het behoud, herstel en ontwikkeling van abiotische factoren (waterhuishouding, geomorfologie e.d.).

Van nature komen in de kustduinen alle stadia in de successie van een duingebied naast elkaar voor; van stuifplekken tot en met goed ontwikkeld loofhoutbos.

De afwisseling van nat en droog, van noord- en zuidhelling, van kalkarm en kalkrijk, van intensief begraasd en niet begraasd etc., alsmede antropogene invloeden maken het duingebied tot een dynamisch natuurgebied dat constant bloot staat aan diverse processen.

Het is gewenst het beheer te richten op de ontplooiing van de natuurlijke potenties van het natuurmonument door diverse processen in het duin in goede onderlinge verhouding te laten ontwikkelen.

Dit kan betekenen dat sommige successiestadia zoals vochtige duinvalleien met een voedselarm milieu, alleen door middel van regeneratie van het duingebied bereikt kunnen worden. Hierbij kan gedacht worden aan het invoeren van extensieve begrazing van droge duingraslanden zodat een ruimtelijk gevarieerd complex van levensgemeenschappen kan ontstaan.

Ook kan gedacht worden aan het herstel van een meer natuurlijke waterhuishouding door terugdringing van de waterwinning en oppervlakte-infiltratie. Het maaien en afplaggen kan een gewenste ingreep zijn daar waar stijging van de grondwaterstand leidt tot verruiging.

Door het bevorderen van kleinschalige verstuingen zal de dynamiek van het natuurmonument toenemen en kunnen zich in kalkrijke gebieden pioniersvegetaties ontwikkelen.

Voor grote delen van het natuurmonument komt het huidige beheer overeen met het gewenst beheer, namelijk "niets doen". Voor de overige delen van het natuurmonument kan verder nog aan het onderstaande gedacht worden. Er dienen maatregelen te worden getroffen die verstoring van kwetsbare delen van het natuurmonument, ook de vrij toegankelijke delen, voorkomen danwel beperken. Waar mogelijk zou de omvorming van naaldbossen langs natuurlijke wege in een meer natuurlijke begroeiing gestimuleerd kunnen worden.

Gewenst beheer in relatie tot de waterwinning

In het natuurmonument zijn de volgende ontwikkelingen gewenst:

1. Een vervanging van oppervlaktewater-infiltratie door diepte-infiltratie danwel een verplaatsing van de waterwinning naar buiten het duingebied. Ook kan hierbij worden gedacht aan alternatieve winningsmiddelen zoals chemische zuivering, het toepassen van spaarbekkens en directe levering van ruw water aan bedrijven. In sommige delen van het gebied liggen mogelijkheden voor diepte-infiltratie.
2. Zolang oppervlaktewater-infiltratie en waterwinning in het duingebied plaatsvindt is het dringend gewenst:
  - de kwaliteit van het infiltratiewater te verbeteren;
  - de bestaande slib-depots te verwijderen en slib en andere afvalstoffen buiten het duingebied op te slaan;

- door middel van terreinbeheer de natuurwaarden (kunstmatig) op een hoger peil te brengen (bv. het maaien en afvoeren van vegetaties daar waar voedselrijk water een onnatuurlijk hoge trofiegraad heeft veroorzaakt;
- werkzaamheden zoveel mogelijk te concentreren buiten het broedseizoen (1 maart tot en met 15 augustus);
- beschadiging of verontrusting van flora en fauna te beperken;
- grondwaterstanden t.b.v. natuurwaarden te optimaliseren. Het natuurmonument wordt beïnvloed door de waterstanden in de infiltratieplassen en de mate van onttrekking via de winmiddelen. De waterwinningsmaatschappij dient ernaar te streven de grondwaterstanden zodanig te manipuleren dat de natuurlijke seizoensfluctuatie nagenoeg wordt bereikt (hogere waterstanden in de winter, lagere in de zomer). Dit is bijvoorbeeld gunstig voor de ontwikkeling van de specifieke vegetatie van vochtige duinvalleien, met o.m. Parnassia.

In bepaalde gevallen is het wenselijk in de randzones een beperkte aanvoer van schoon riverwater te accepteren en de afstroming van grondwater naar de diepontwaterde landbouwgebieden te compenseren.

3. Daar waar stopzetting van de waterwinning en infiltratie met rivierwater tot stand komt kan de natuur zich volledig herstellen. Dit wordt "volledige regeneratie" van de natuurwaarden genoemd. Belangrijke aspecten van regeneratie zijn:
- het ontstaan van vochtige duinvalleien;
  - het toelaten van grote verstuiwingsgebieden;
  - het realiseren van rustgebieden.

In sommige delen van het duingebied is dit op termijn mogelijk. Dit geldt bv. voor het gebied Boerendel in Berkheide-Zuid. T.b.v. de regeneratie is in een convenant tussen de provincie Zuid-Holland en de LDM o.a. vastgesteld dat de freatische winningen 5 en 8 uiterlijk 1998 ten dienste van het natuurbeheer worden gesteld en een aantal infiltratieplassen wordt opgeheven.

Het is gewenst om, in samenwerking en overeenstemming met de LDM, tot een beheersplan ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet te komen. In een dergelijk plan kan meer in detail worden aangegeven welke handelingen in het kader van de waterwinning zouden moeten worden nagelaten of juist zouden moeten worden uitgevoerd.

Gewenst beheer t.a.v. defensie

Het is gewenst in de in onbruik geraakte terreingedeelten in beheer van Defensie een op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden gericht beheer uit te voeren. Het is tevens gewenst waar mogelijk het gebruik t.b.v. defensiedoel-einden van terreingedeelten te saneren.

Gewenst recreatief gebruik

Het is wenselijk het gebruik dat recreanten van het natuurmonument maken te zoneren. Behoud en verbetering van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn.

De intensiteit van het recreatief medegebruik zou gedurende het seizoen gefaseerd kunnen worden waardoor de rust voor de fauna zal toenemen. In het belang van het gehele duingebied is het gewenst het ontstaan van sluiptpaden tegen te gaan. Het treffen van nieuwe voorzieningen ten behoeve van de dagrecreatie is ongewenst.

Het is gewenst dat het nu voor publiek ook buiten paden en wegen vrij toegankelijk deel van het natuurmonument nabij Katwijk aan Zee als buffer blijft fungeren tussen de bebouwing van Katwijk aan Zee en het aangrenzende duinterrein. Dit betekent dat hier ruimte is voor recreatief medegebruik.

Het uitlaten van honden is in die delen van het natuurmonument die vrij toegankelijk blijven voor de recreant niet bezwaarlijk. Wel dienen honden aangelijnd te zijn, teneinde verstoring te voorkomen.

Het toeristisch gebruik van het smalspoor leidt tot verstoringen in het natuurmonument. Dit gebruik en andere vormen van recreatie die niet aan het duingebied gebonden zijn zouden zoveel mogelijk naar locaties buiten het natuurmonument verplaatst moeten worden.

Gewenst beheer ten aanzien van de jacht

Jacht zal kunnen plaatsvinden wanneer in een wildbeheerplan waarborgen worden gegeven dat zodanig wordt gejaagd dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument niet worden geschaad. Op grond van een dergelijk wildbeheerplan zal een vergunning ex artikel 12 worden verleend.

Daar waar het beheer van een aangewezen natuurmonument gericht is op spontane ontwikkeling van zo compleet mogelijke ecosystemen met een hoge mate van zelfregulatie en tevens medegebruik grotendeels is uitgesloten, zal geen vergunning ex artikel 12 worden verleend, tenzij zulks in het belang van het natuurbeheer of ter voorkoming en beperking van wildschade noodzakelijk is.

9. Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Zuid-Holland, Muzenstraat 30, 2511 VW Den Haag, telefoon 070 - 3624611.

Vergunningen en ontheffingen dienen schriftelijk te worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur-, Milieu- en Faunabeheer, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage.

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Milieu en
Faunabeheer

no. NMF-88-11681

15 november 1988

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Overwegende, dat het duingebied tussen 's-Gravenhage en Katwijk een in ecologisch en landschappelijk opzicht samenhangend geheel vormt, bestaande uit duinen, vochtige en droge duinvalleien, duinmeren, duingraslanden, duinbossen, struwelen en ruigten;

dat bij deze beschikking de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging wordt genomen van een deel van dit duingebied dat niet in eigendom is van de Staat;

dat dit deel in deze beschikking zal worden aangeduid met de naam "Harstenhoek", welk gebied zowel als onderdeel van het gehele duingebied tussen 's-Gravenhage en Katwijk, als op zichzelf, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument "Harstenhoek", als gevolg van een combinatie van milieufactoren en in het verleden gevoerd beheer, een bijzondere natuurwetenschappelijke betekenis heeft;

dat hier in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden een aantal waardevolle levensgemeenschappen voorkomt;

dat in het natuurmonument minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land minder algemene en zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust- en fourageergebied voor vogels, waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument van belang is als leefgebied van een aantal soorten amfibieën, reptielen en insecten;

dat het natuurmonument door zijn openheid, reliëf en relatieve verscheidenheid aan milieu-omstandigheden van betekenis is uit het oogpunt van natuurschoon;

- Overwegende -

Overwegende, ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geomorfologische en ecologische kenmerken en processen en het natuurschoon, maar ook de bodemkundige en hydrologische gesteldheid en de voor de fauna noodzakelijke rust;

Overwegende tenslotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9 van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 17 november 1987, nr. NMF/N87-11742, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van de "Harstenhoek";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ingezonden beschouwingen en schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

BESLUIT:

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Harstenhoek", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeente 's-Gravenhage, sectie V, Nrs. 210, 211, 227, 229, 2493, 2636, 2641, 2644, 2645, 2649, 2807, 2882, 5587, 5648, 5649 ged., 5676, 6054 ged., 7254 ged., een en ander zoals aangegeven op de bij beschikking behorende kaart BN140;
- II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ,
voor deze
DE SECRETARIS-GENERAAL,

1. Inleiding

Het natuurmonument "Harstenhoek" is gelegen in de gemeente 's-Gravenhage en beslaat een oppervlakte van circa 28 hectare.

Het natuurmonument Harstenhoek vormt een integrerend onderdeel van het duingebied tussen Den Haag en Katwijk.

Het duingebied tussen Den Haag en Katwijk vormt een in ecologisch en landschappelijk opzicht samenhangend geheel van duinen, vochtige en droge duinvalleien, duinmeren, duingraslanden, duinbossen, struwelen en ruigten. Het is een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap, zoals dat in de loop der eeuwen is ontstaan.

De "Harstenhoek" is niet alleen waardevol als onderdeel van het duingebied Den Haag en Katwijk; het heeft, door een bijzondere combinatie van milieu-omstandigheden, tevens een specifieke waarde.

Met de onderhavige beschikking worden de in eigendom van de gemeente Den Haag zijnde percelen van het duingebied tussen Den Haag en Katwijk aangewezen als beschermd natuurmonument. Het ligt in de bedoeling te zijner tijd staatseigendommen en overige in particulier eigendommen zijnde percelen tussen Den Haag en Katwijk aan te wijzen.

Het natuurmonument "Harstenhoek" bestaat uit drie gedeelten, te weten: het Nettenboetstersveld, een deel van het Oostduin en een gedeelte van de voormalige spoorbaan. De twee laatstgenoemde gedeelten zullen in deze toelichting worden aangeduid als "Oostduin" en "voormalige spoorbaan".

Het Nettenboetstersveld behoort tot de jonge duinen. Het gebied is rond 1800 tot landbouwgrond ontgonnen. Deze ontgonnen gronden zijn tot ongeveer 1940 in landbouwkundig gebruik geweest voor akkerbouw en beweiding. Omstreeks 1940 zijn de duintjes aan de westzijde van het terrein gevlaakt ten behoeve van het drogen en boeten van netten. Mede als gevolg van het relatief extensieve gebruik door de mens in de periode tussen 1800 tot 1960, ontstonden in het Nettenboetstersveld natuurwetenschappelijk waardevolle droogteverdragende, grasachtige vegetaties, die te midden van de omringende duinbegroeiing, met onder andere struwelen, een eigen karakter kregen.

De voormalige spoorbaan is een kunstmatig opgeworpen zandlichaam. In de jaren vijftig werd de baan ontmanteld. De "voormalige spoorbaan" vormt een in natuurwetenschappelijk en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel van het natuurmonument.

Het "Oostduin" is een licht vergraven duingebied met dynamische kenmerken en zeldzame en kwetsbare vegetaties.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis van de "Harstenhoek", het natuurschoon, de begrenzing van het beschermd natuurmonument, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidige gebruik en het gewenste beheer.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

Het natuurmonument bestaat uit jonge duin- en strandzanden, gelegen op oude duin- en strandzanden met plaatselijk Hollandveen. Dit veen, voorkomend in de laagten tussen de strandwallen, ligt op NAP en is alleen terug te vinden in het oostelijk deel van het Nettenboetstersveld en de "voormalige spoorbaan".

Het Nettenboetstersveld en het tot het natuurmonument behorende gedeelte van de voormalige spoorbaan maken deel uit van een eertijds licht geaccidenteerde middenduinvallei, welke als gevolg van stadsuitbreidingen gedeeltelijk is bebouwd.

Door kustafslag ter hoogte van Scheveningen ligt (het restant van) deze middenduinvallei opvallend dicht bij zee in vergelijking met meer noordelijk gelegen middenduinvalleien.

In het Nettenboetstersveld en de aangrenzende spoorbaan vindt een geringe afstroming van grondwater in de richting van Den Haag plaats. Het freatisch grondwater bestaat voor een belangrijk deel uit neerslagwater. De greppels ter plaatse wijzen op een hoge waterstand in het verleden. Vanaf begin deze eeuw vindt in aangrenzende duingebieden sterke wateronttrekking plaats. Thans ligt hierdoor in het Nettenboetstersveld de grondwaterspiegel meer dan 2.00 meter beneden maaiveld; bij de voormalige spoorbaan meer dan 3.00 meter.

Het "Oostduin" is een slechts licht vergraven duingebied. Plaatselijk komen in dit deel van het natuurmonument hoogteverschillen van enkele meters en enkele zeer steile hellingen voor. Na de aanleg van infiltratiewerken in het aangrenzend duingebied kwam de grondwaterspiegel hier hoger te liggen. Het grondwater stroomt waarschijnlijk af richting zee en stad en bestaat deels uit infiltratiewater en deels uit neerslagwater. Het "Oostduin" is droger dan het Nettenboetstersveld.

Met name de geomorfologie van het Nettenboetstersveld is in sterke mate door de mens bepaald.

In het natuurmonument, dat een van oorsprong kalkrijk duingebied is, is door ontginning en landbouwkundig gebruik de bodem in het Nettenboetstersveld veranderd in kalkloze vlakvaag- en duinvaaggronden. In het "Oostduin" wordt de bodem gevormd door kalkhoudende duinvaaggronden.

Flora en vegetatie

De variatie aan milieu-omstandigheden in het natuurmonument heeft, in samenhang met het sinds jaar en dag gevoerde extensieve beheer, geleid tot verschillende vegetatietypen met ieder een specifieke flora.

Het natuurmonument behoort tot de vegetatiekundig best onderzochte duingebieden van ons land. Het terrein is vooral van belang vanwege de bijzondere botanische samenstelling van de zeldzame duingraslanden die er voorkomen.

Belangrijke in het natuurmonument voorkomende zeldzame en minder algemene plantesoorten zijn:

In het Nettenboetstersveld: Liggende asperge, Viltganzerik, Gestreepte klaver, Knolbeemdgras, Zeepkruid, Bitterkruid, Blauwe bremraap, Kegelsilene, Oorsilene, Lathyruswikke, alsmede mos- en korstmossen, zoals Cladonia;

Op de "voormalige spoorbaan": Wilde tijm, Blauwe bremraap, Wegdistel, Zeepkruid en Liggende asperge;

In het "Oostduin": Viltganzerik, Kegelsilene, Slangekruid, Ossetong, Duinsalomonszegel en Duinviooltje.

De vegetatie van de vlakke delen is grasachtig en de heuvelachtige randen zijn begroeid met struweel. De volgende plantengemeenschappen kunnen in het natuurmonument worden onderscheiden:

In het Nettenboetstersveld : Vroege haver- en zandzegge-, duinschapegras, kraailook- en duinpaardebloemassociaties; duindoornstruweel; mossengemeenschappen waarin *Campylopus introflexus* overheerst.

Op de "voormalige spoorbaan": Overgang duingrasland naar ruigte en struweel met ruigtevegetaties.

In het "Oostduin" : Kruidenrijk open duindoornstruweel met stuifduin- en pioniervegetaties.

Vanaf 1960 is vanuit het centrale deel van het Nettenboetstersveld, waarschijnlijk als gevolg van konijnenvraat en een wijziging in het beheer naar "niets doen", een ontwikkeling gaande waarbij het aantal hogere planten afneemt en het aantal mossen en korstmossen toeneemt. De vestiging van een groot aantal soorten mossen en korstmossen, in het bijzonder van het geslacht *Cladonia*, is vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt van groot belang.

Fauna

Het natuurmonument is als broed-, rust- en fouragegebied van betekenis voor verschillende vogelsoorten.

De struwelen in het natuurmonument zijn van groot belang als broed- en rustgelegenheid voor met name zangvogels. Genoemd kunnen worden: de Gekraagde roodstaart, Goudvink, Goudhaantje, Tuinfluiter en Nachtegaal. De open delen van het duingebied zijn van betekenis voor de Kievit, Tapuit, Kneu, Veldleeuwerik en Graspieper.

De besdragende struwelen in het natuurmonument vormen tevens een fourage- en rustplaats voor verschillende trekvogels, zoals de Kramsvogel. Het natuurmonument vormt een onderdeel van het verspreidingsgebied van zes soorten amfibieën, waaronder de rugstreeppad, alsmede één reptielensoort, de ernstig bedreigde zandhagedis.

Het natuurmonument is door zijn variatie in flora en vegetatie tevens van belang voor insecten, zoals de Oranjetip-vlinder.

3. Natuurschoon

Het natuurmonument maakt onderdeel uit van het duinlandschap. De "Hars-tenhoek" kan worden beschouwd als een zeldzaam duinlandschapstype, dat wel het Zeedorpenlandschap wordt genoemd. Een dergelijk landschap bestaat uit duinterreinen in en rond "zeedorpen", die onder invloed van allerlei menselijke activiteiten in het verleden een specifiek karakter hebben gekregen.

Het natuurmonument is door zijn openheid, de mate van reliëf en zijn relatieve verscheidenheid aan milieu-omstandigheden van betekenis uit het oogpunt van natuurschoon.

4. Andere van kracht zijnde instrumenten

Voor het natuurmonument of delen ervan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- streekplan Zuid-Holland West;
- bestemmingsplan "Scheveningen Badplaats";
- bestemmingsplan "Belgisch Park";
- voorbereidingsbesluit "Natuurgebieden" op basis van het "structuurplan le stap";
- Grondwaterwet en de daarmee samenhangende planvorming;
- Verordening Bescherming Waterwingebieden van de provincie Zuid-Holland 1986.

De aanduidingen in het streekplan met betrekking tot het natuurmonument zijn overeenkomstig de Nota Landelijke Gebieden, het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud en het Tweede Structuurschema Drink- en Industriewatervoorziening, gericht op de bescherming van de hoofdfunctie "natuur" en het waterwinningsbelang.

Voor het "Oostduin" is het gedeeltelijk goedgekeurde bestemmingsplan "Scheveningen Badplaats" van toepassing. Dit bestemmingsplan is in 1975 door de gemeenteraad van 's-Gravenhage vastgesteld en in 1977 gedeeltelijk goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Bij Koninklijk Besluit is het bestemmingsplan in 1984 onherroepelijk geworden. Het Oostduin, voorzover vallend binnen het natuurmonument, heeft in voornoemd bestemmingsplan de bestemming duinpark: Bebouwing is hier niet toegestaan. Ook mogen de landschappelijke en recreatieve waarden niet worden aangetast.

Voor de "voormalige spoorbaan" is het bestemmingsplan "Belgisch Park" van toepassing. Dit bestemmingsplan is in 1981 vastgesteld door de gemeenteraad van 's-Gravenhage en in 1983 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Bij Koninklijk Besluit is het bestemmingsplan in 1986 onherroepelijk geworden. Het plan voorziet ondermeer in de mogelijkheid tot reconstructie van de Van Alkemadelaan/Zwolsestraat, gelegen tussen de rand van de bebouwing van Scheveningen en het ten noordoosten daarvan gelegen duingebied. De gemeente Den Haag zal in een uitwerkingsplan aan de globale bestemming "Verkeersdoeleinden" (met een breedte van 40 tot 60 meter) nader invulling geven.

Voor de "Harstenhoek" geldt het voorbereidingsbesluit Natuurgebieden met daarin opgenomen een aanlegvergunningstelsel.

Voor het gehele natuurmonument is de provinciale verordening "Bescherming Waterwingebieden" van toepassing. Het gehele gebied heeft op grond van deze verordening de aanduiding Waterwingebied gekregen. Deze verordening is met name gericht op de bescherming van de (grond)-waterkwaliteit.

Tenslotte is voor een gedeelte van het perceel, kadastraal bekend gemeente 's-Gravenhage, sectie V, nr.7254, de Algemene Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland van toepassing.

5. Begrenzing

Het natuurmonument "Harstenhoek" is eigendom van de gemeente 's-Gravenhage en is gelegen tussen de Staatsboswachterij Hollands Duin in het noorden en oosten, de bebouwde kom van de gemeente Den Haag in het zuiden en de tramkeerlus in het westen.

De grens van de tot het natuurmonument behorende terreinen is mede zo gekozen, dat een in ecologisch en landschappelijk opzicht samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht.

Voor de exacte begrenzing van het natuurmonument zij verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN 140.

In de aanwijzing zijn niet opgenomen:

- het gasstationcomplex met als begrenzing het verharde terrein van het complex en de bijbehorende toegangsweg;
- het gebied in eigendom van de Staat, dat juist ten noorden van de Zwolsestraat is gelegen;
- verharde paden en wegen met een aan beide zijden grenzende strook van 0.5 meter breed.

Ten aanzien van de toepassing van de Natuurbeschermingswet ter plaatse van de globale bestemming "Verkeersdoeleinden" in het bestemmingsplan "Belgisch park" kan het volgende worden opgemerkt. Er bestaat momenteel nog geen concrete planuitwerking, waarin wordt aangegeven hoeveel ruimte van het duingebied met de globale bestemming "Verkeersdoeleinden" nodig is voor een eventuele reconstructie van de Van Alkemadelaan/Zwolsestraat. Wanneer een uitwerkingsplan van voornoemde globale bestemming door de gemeente Den Haag is vastgesteld, zal nader worden bezien welke mogelijke consequenties dit plan heeft voor de toepassing van de Natuurbeschermingswet ter plaatse van voornoemde bestemming.

6. Rechtsgevolgen van de aanwijzing

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden.

In het algemeen kan gesteld worden dat voor het sinds jaar en dag in het natuurmonument bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit geen vergunning op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet nodig is. Desalniettemin is het uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het gebruik en beheer van het natuurmonument meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied.

6.1 Rechtsgevolgen ex artikel 12 (vergunningen)

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd.

De vergunningplicht als vermeld in artikel 12 geldt niet alleen voor handelingen binnen het natuurmonument, maar is in beginsel ook van toepassing op handelingen die buiten het natuurmonument plaatsvinden en schadelijk zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis ervan. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing evenwel geen merkbare gevolgen hebben voor het huidige gebruik en beheer van het aanpalend gebied.

Het aanvragen van een vergunning dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren. Wellicht ten overvloede wordt erop gewezen dat de in artikel 12 bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de verscheidenheid in milieu-omstandigheden in het natuurmonument. In de tweede plaats kunnen handelingen in aard en intensiteit sterk verschillen. Gezien het grote aantal verschillende mogelijkheden dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is om één en ander zelf te beoordelen, wordt aangeraden in voorkomende gevallen de Consulents Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij te raadplegen. Deze zal uitsluitend kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Teneinde ten aanzien van het voorgaande de gedachten te bepalen wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen, waarvoor, gelet op de daarvan te verwachten gevolgen, een vergunning moet worden aangevraagd. Het is een niet-limitatieve opsomming.

Voorbeelden van handelingen die in het natuurmonument vergunningplichtig zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- Plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, (toer)caravans, kampeerauto's en tenten;
- Leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties, constructies of apparatuur;
- Aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen, zoals kampeerterrains, crossbanen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen en oefenterreinen voor hondesport;
- Aanleggen of verharderen van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanleggen van andere oppervlakteverhardingen;
- Ontgronden, bodemverlagen, ophogen, egaliseren, ontginnen en verichten van graafwerkzaamheden;
- Opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, hulpstoffen, producten of materialen;
- Het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- Branden van riet, hout en ruigte en het verbranden van afval;

- Het verrichten van handelingen die een verandering in de stijghoogte van diverse watervoerende pakketten, of een verandering van de waterkwaliteit, of van een verandering van de grondwaterstand in het natuurmonument beogen of ten gevolge kunnen hebben. Hiervan zijn uitgezonderd de handelingen ten behoeve van waterwinning die tot de normale bedrijfsvoering van de waterwinning en tot het normale onderhoud behoren;
- Het gebruik van meststoffen;
- Het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- Het dunnen, rooien, vellen en planten van bomen, houtopstanden en ander houtgewas;
- Handelingen, anders dan het normale onderhoud, ten behoeve van zeekering en waterwinning;
- Het uitoefenen van de jacht (dit geldt niet voor de jacht zoals die thans wordt uitgevoerd).

6.2 Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan)

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan op te stellen.

Dit beheersplan komt dus tot stand op vrijwillige basis en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon en/of van de natuurwetenschappelijke waarden ten doel.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet, is voor de in het beheersplan neergelegde handelingen geen vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker meer duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de waarden van het natuurmonument. Op grond van de wet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor uit een beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen. De hoofdlijnen van het voor het natuurmonument gewenste beheer komen in paragraaf 8 aan de orde.

6.3 Rechtsgevolgen artikel 16

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument. Het geldt niet voor de eigenaar, gebruikers en hun huisgenoten, onverminderd het bij de artikelen 12 en 14, derde lid, bepaalde.

Op grond van dit artikel kunnen schadelijke activiteiten, zoals incidenteel crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, alsmede het uitoefenen van de modelvliegtoegsport en het paardrijden buiten de daarvoor bestemde paden worden tegengegaan.

Het verbod van artikel 16 geldt niet, voorzover door derden handelingen worden verricht waarvoor de Minister ontheffing heeft verleend of die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst, welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als beschermd natuurmonument, danwel na de aanwijzing met inachtneming van de uit artikelen 12 en 14 voor hem voortvloeiend verplichtingen.

7. Huidig gebruik en beheer

*gebruik en beheer van de terreinen

Het Nettenboetstersveld is in beheer bij de Duinwaterleiding (DWL) te 's-Gravenhage. Het beheer van de DWL is gericht op het consolideren van de huidige evenwichtssituatie van konijnen- en hazenbegrazing in het Nettenboetstersveld met het oogmerk het open, droge duingrasland in stand te houden.

Verstuivingen worden vastgelegd. Om beschadiging van kwetsbare flora en vegetatie en verstoring van fauna te voorkomen, is het Nettenboetstersveld voor publiek afgesloten.

Het "Oostduin" en de "voormalige spoorbaan" worden beheerd door de Dienst der Gemeentewerken van de gemeente Den Haag. Het beheer beperkt zich momenteel tot incidentele onderhoudsmaatregelen.

*zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers in deze zijn neergelegd in de Keur van het Hoogheemraadschap van Delfland. De reglementaire beheerstaak van Delfland heeft betrekking op de binnenduinen tot 600 meter landinwaarts, gemeten vanaf de Rijksstrandpalenlijn en is alleen aan toepassing op (een deel van) het "Oostduin".

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewerende functie van de duinen in de zeewering plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- planten van helm, riet en struikgewas en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- snoeien van duinbeplantingen teneinde het snoeimateriaal aan te wenden om verstuivingen tegen te gaan;
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling.

Voor bovengenoemde beheerswerkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewering plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

*waterwinning

Het natuurmonument vervult voor de waterwinning een belangrijke functie als inzijs- en voorraadgebied. Het is in de provinciale verordening Bescherming Waterwingebieden voor het grootste gedeelte aangeduid als waterwingebied, eerste beschermingscategorie.

In het natuurmonument liggen geen werken voor oppervlakte-infiltratie. Langs de voormalige spoorbaan ligt een serie diepe putten.

In het oostelijk deel van het Nettenboetstersveld liggen twee rein watertransportleidingen op circa 4 meter beneden maaiveld.

In het natuurmonument liggen ten noorden van de Zwolsestraat en de Van Alkemadelaan een aantal peilputten en waarnemingsposten. De frequentie van de peiling van grondwaterstand op deze locaties varieert van 1x per jaar tot 1x per 2 weken.

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van de waterwinning worden uitgevoerd en die tot het normale onderhoud behoren zijn:

- proefpompen en eventueel regenereren van diepe putten uit voornoemde serie;
- inspectie van de puttenserie met een eenheid (1 wagen + aanhanger);
- het berijdbaar houden van het pad langs de puttenserie ten behoeve van de inspectie;
- het bezoeken van het pompgebouw door bevoegden;
- kleinschalige reparaties van buisbreuk in de transportleidingen;
- het vrijhouden van opgaande, houtige begroeiing in de leidingtracé's;
- het aanbrengen van peilbuizen buiten het broedseizoen dat loopt van 15 maart tot 15 juli.

Voor bovengenoemd beheerswerkzaamheden ten behoeve van de waterwinning is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

*recreatief medegebruik

Het Nettenboetstersveld is door middel van een afrastering afgesloten voor publiek. De overige delen van het natuurmonument zijn wel vrij toegankelijk.

Het "Oostduin" wordt intensief gebruikt door wandelaars, ruiters en spelende kinderen en als uitlaatplaats voor honden. Als gevolg van het intensieve recreatieve gebruik zijn verschillende zogenaamde "sluippaden" ontstaan. De aanwezigheid van deze grote hoeveelheid paden heeft een negatieve invloed op de natuurwaarden van het gebied, zoals eutrofiëring, vervuiling en beschadiging van kwetsbare vegetatie, als gevolg waarvan erosie optreedt.

Op de "voormalige spoorbaan" ligt een pad, dat wordt gebruikt voor de ruitersport. Dit gebruik van de "voormalige spoorbaan" heeft geleid tot vertrapping en dientengevolge verdwijning van flora en vegetatie over een brede strook van de "voormalige spoorbaan". Als gevolg van met de vertrapping samenhangende erosie vindt nog steeds verbreding van dit pad plaats.

*overig gebruik en beheer

Het jachtrecht op de percelen binnen het beschermd natuurmonument berust bij de gemeente 's-Gravenhage. Het genot van de jacht op deze percelen is door de gemeente thans niet verleend. De uitoefening van de jacht vindt plaats door de DWL.

8. Gewenst beheer

*gewenst beheer van terreinen

Het behoud van de natuurwetenschappelijke waarden in het Nettenboetstersveld is voor een belangrijk deel afhankelijk van een voortzetting van het tot op heden gevoerde beheer.

Voor het "Oostduin" en de "voormalige spoorbaan" is het gewenst het beheer echter meer te richten op handhaving van de huidige geomorfologische waarden, handhaving, herstel en ontwikkeling van vegetatie en het voorkomen van verstoringen van de fauna, met name van vogels tijdens het broedseizoen.

Ten behoeve van het behoud van de uit natuurwetenschappelijk oogpunt waardevolle en karakteristieke mossen en korstmossen in het Nettenboetstersveld en om vergrassing te voorkomen, is het gewenst de begrazingsdruk door konijnen en hazen te handhaven.

Bij een eventuele toename van de konijnenstand dient, ter voorkoming van overbegrazing en van een te grote verstoring van het bodemprofiel, gezien te worden in hoeverre het noodzakelijk is regulerend ten aanzien van de konijnenstand op te treden.

Het is gewenst op kleine schaal verstuivingen toe te laten teneinde de dynamiek in het natuurmonument te vergroten.

Aan de zuidrand van het natuurmonument is loofhoutbegroeiing en duindoornstruweel aanwezig. Deze begroeiing dient te worden gehandhaafd als "buffer" tussen de Zwolsestraat en het natuurmonument, om verstoring van de in het natuurmonument aanwezige fauna te voorkomen.

Overigens is het gewenst het achtergebleven grind uit het tracé van de voormalige spoorbaan te verwijderen, teneinde betere voorwaarden te scheppen voor een verdere ontwikkeling van natuurwaarden.

*gewenst beheer ten aanzien van de waterwinning

De "Harstenhoek" is in het kader van het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland genoemd als één van de locaties voor proeven met diepte-infiltratie. Voornemens voor de realisering van de locatie Harstenhoek voor diepte-infiltratie dienen te worden getoetst aan de natuurwetenschappelijke waarde en het natuurschoon van het natuurmonument. In dit verband wordt verwezen naar paragraaf 6.1. (Rechtsgevolgen ex artikel 12).

*gewenst beheer ten aanzien van recreatief medegebruik

De recreatiedruk is voor wat betreft de onderdelen "Oostduin" en "voormalige spoorbaan" groot te noemen. Het Nettenboetstersveld is gesloten voor publiek. Het is gewenst voor het "Oostduin" en de "voormalige spoorbaan" een nadere regulering in het medegebruik van het natuurmonument door recreanten te bewerkstelligen. Behoud en herstel van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke waarden van het gebied dient hierbij uitgangspunt te zijn.

Om een indruk te geven van hetgeen vanuit dit oogpunt gewenst is volgen hieronder enige hoofdlijnen van het gewenste beheer inzake het recreatief medegebruik.

Het is gewenst dat het aantal wandel- en ruiterspaden in het "Oostduin" en de "oude spoorbaan" wordt verminderd. Tevens is het gewenst maatregelen te treffen gericht op het inperken van de breedte van ruiterspaden. In dit verband zal met name aandacht moeten worden geschonken aan de brede strook van de "voormalige spoorbaan", die gebruikt wordt voor de ruitersport. In het kader van een op te stellen beheersplan kan een en ander nader worden uitgewerkt.

Het is van groot belang dat het Nettenboetstersveld afgesloten blijft. Dit is met name van belang voor het instandhouden van kwetsbare duinvegetaties, en ter voorkoming van verstoring van broedende, rustende en fouragerende vogels.

Tevens zou onderzocht dienen te worden welke mogelijkheden ter beschikking staan om niet noodzakelijk aan het duingebied gebonden vormen van recreatief medegebruik, zoals het uitlaten van honden en het gebruik als speelplaats, te verplaatsen naar locaties buiten het duingebied.

*gewenst beheer van de zeewering

Bij het beheer en onderhoud van de zeewering is het gewenst, voorzover de veiligheid dit toelaat, zoveel mogelijk rekening te houden met het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden.

*gewenst overig gebruik/beheer

Het is gewenst de jacht te beperken tot incidentele gevallen, welke uit het oogpunt van natuurbeheer of ter voorkoming van schade noodzakelijk worden geacht. Jacht ter beperking van wildschade is alleen dan mogelijk, wanneer het te voeren natuurbeheer zich daartegen niet verzet.

9. Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kunt U zich wenden tot het Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Zuid-Holland, Muzenstraat 30, 2511 VW Den Haag, telefoon 070-624611, toestel 2123 (b.g.g. 2131).

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna

NBLF-92-3271

12 mei 1992

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied te noemen "Berkheide" bestaat uit terreinen, welke van algemeen belang zijn uit het oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Katwijk en Wassenaar en Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat, de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, de Staatssecretaris van Financiën en de Staatssecretaris van Defensie;

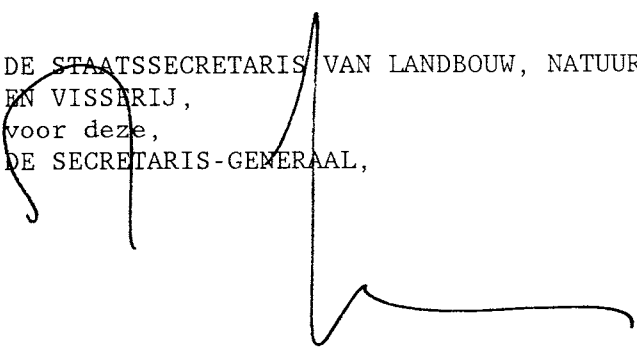
Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

1. Het op de bij deze beschikking behorende kaart BN143/SN103 met een raster aangegeven gedeelte van de "Berkheide", dat eigendom is van de Staat, wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.
2. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze,
DE SECRETARIS-GENERAAL,

TOELICHTING

Hoort bij beschikking
NBLF-92-3271

1. Inleiding

Het natuurmonument "Berkheide" is gelegen in de gemeenten Katwijk en Wassenaar en beslaat een oppervlakte van circa 1000 hectare.

Het natuurmonument "Berkheide" wordt gevormd door staats- en niet-staatseigendommen. Deze toelichting behoort bij de beschikking van de aanwijzing als staatsnatuurmonument van de in eigendom van de Staat zijnde percelen van Berkheide. De niet-staatseigendommen zijn tot beschermd natuurmonument ingevolge de Natuurbeschermingswet aangewezen bij beschikking van 12 april 1990, nr. NMF-90-4451. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument Berkheide, wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld.

Het duingebied Berkheide vormt een integrerend onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Berkheide wordt gevormd door een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Restanten van duinakkers herinneren aan een vroeger landbouwkundig gebruik. In het centrale en oostelijke deel van het natuurmonument liggen verschillende waterwinwerken.

Het natuurmonument vormt in landschappelijk, geomorfologisch, hydrologisch en ecologisch opzicht één geheel met aangrenzende duinen van Zuid-Holland. Het ligt in het voornemen, zoals neergelegd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Kamerstukken II 1989/1990, 21 149 nrs. 2 en 3), de daarvoor in aanmerking komende delen van die aangrenzende duinen eveneens als staats- of beschermd natuurmonument aan te wijzen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd met behoud en herstel van de landschappelijk en natuurwetenschappelijk waardevolle delen van het kustduingebied van Zuid-Holland te bevorderen.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen, huidig gebruik en gewenst beheer ten aanzien van het natuurmonument Berkheide.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

2.1. Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

Tot ongeveer 3000 v. Chr. wisselden zeespiegeldalingen en rijzingen elkaar af. Voor de Noordzee hield dit in dat de kustlijn zich afwisselend zeewaarts en landinwaarts verplaatste. Ten gevolge van de afwisselende dynamische processen bestaat de ondergrond uit een aantal door zee, rivieren, ijs en wind afgezette lagen. Naar hun samenstelling zijn deze lagen goed waterdoorlatend (zand, grind) of slecht waterdoorlatend (klei, leemachtige gronden). De bovengrens van de pleistocene afzettingen ligt op ongeveer -15 meter NAP. In de holocene afzettingen bevinden zich zandige en kleiige zones met veenlagen. De bovenste lagen worden gevormd door jonge duinzanden. Specifiek voor Berkheide is een afsluitende kleilaag op ongeveer 2 meter beneden NAP. De jonge duinzanden bestaan uit duinvaag- en vlakvaaggronden, welke kalkhoudend zijn. De duinvoet van de

zeereep heeft zich sinds 1850 circa 100 meter zeewaarts verplaatst. Hiertegenover staat het afgraven van de binnenduinen t.b.v. de bollenteelt vanaf 1850. Het huidige duinlandschap is gevormd door overstuiving van de oude duinen. Berkheide is geomorfologisch te verdelen in de buitenduinen, middenduinen en binnenduinen. De hoogteverschillen variëren van 5 tot 30 meter.

De buitenduinen en met name de zeereep kregen hun vorm pas in de 18de en 19de eeuw. In de zeereep en daaraan grenzende duinen tot circa 500 meter landinwaarts bevinden zich streepduinen en microparaboolduinen met enkelvoudige uitblazingsvalleien.

Het middenduin is circa 1000 meter breed en kreeg zijn huidige natuurlijke vorm met name in de 17de en 18de eeuw. Het middenduin wordt gekenmerkt door kamduinreeksen en samengestelde uitblazingsvalleien. In het westelijk deel van het middenduin liggen, evenwijdig aan de kust lopende, valleien die van elkaar gescheiden zijn door duinruggen. In deze valleien zijn de restanten van duinakkers waarneembaar. Deze duinakkers kenden een landbouwkundig gebruik. In de 19de en 20ste eeuw zijn grote delen van het middenduin vergraven ten behoeve van de waterwinning. In noord-zuid-richting is een aantal winningskanalen gegraven. Oostelijk en westelijk hiervan liggen een aantal infiltratieplassen. Het oostelijk deel van het middenduin is grillig en reliëfrijk met hoge tot zeer hoge duinmassieven (tot 37 meter boven NAP).

De binnenduinrand wordt met name in het zuid-oostelijk deel van Berkheide gekenmerkt door een gesloten duinenreeks van circa 500 meter breed en bestaat uit overwegend loopduinenreeksen.

Tot aan het begin van de 19de eeuw bestond Berkheide voor minder dan een derde deel uit vochtige valleien. Verlaging van het peil van achterliggende polders, toenemende begroeiing en verbeterde vastlegging van de duinen vanaf begin 19de eeuw maar met name afzanding van de binnenduinrand en waterwinning vanaf eind 19de eeuw hebben een sterke verdroging tot gevolg gehad. Halverwege de 20ste eeuw werd begonnen met infiltratie van oppervlaktewater waardoor plaatselijk stijging van de grondwaterstand optrad. Doordat de waterkwaliteit van het oppervlaktewater verslechterde werden steeds meer eutrofe stoffen in het duin gefiltreerd. De oppervlakte aan infiltratieplassen en verzamel- en spoelvijvers bedraagt nu 60 ha. Een aantal winningskanalen ligt diep vergraven in het duin (kanaal 3 is b.v. 1600 meter lang en 100 m breed). Het grondwaterpeil in vrijwel het gehele natuurmonument wordt in sterke mate kunstmatig beheerd ten behoeve van de waterwinning. Als gevolg van ontbrekende voorzuivering van het infiltratiewater is het grondwater in het natuurmonument gedeeltelijk sterk eutroof.

2.2. Flora en vegetatie

De vegetatie van Berkheide is gelet op zowel de grote diversiteit en natuurlijkheid als de aanwezigheid van zeldzame organismen van internationaal belang. De variatie in milieu-omstandigheden in het natuurmonument heeft, in samenhang met het sinds jaar en dag gevoerde extensieve beheer en beïnvloed door de waterwinning, geleid tot verschillende vegetatietypen met hun specifieke flora.

In de buitenste duinenrij, waar een voortdurende aanvoer van zout en kalkrijk zand plaatsvindt, domineert bijna overal Helm en komen verder soorten voor als Rood Zwenkgras, Biestarwegras, Zandhaver en plaatselijk ook Zeewinde en Blauwe Zeedistel.

Landinwaarts neemt het aandeel van de zeeduinplanten in de stuifduinvegetaties

af; duinriet neemt toe tot zeer algemeen. In de stuifduinvegetaties komen soorten voor als Zandzegge, Zandraket, Duinviooltje, Gerstdravik, Muurpeper, Duinreigersbek, Kleverige Reigersbek en Kruipend Stalkruid. Op de zuidhellingen komen hier winterannuellen voor zoals Kandelaartje, Zanddoddegras en Vroegeling.

Direct ten zuiden van Katwijk in de graslanden van de Vriezeweï, Dorendel en delen van de stuifduinen dragen de vegetaties een eigen karakter. Zij behoren tot het zogenaamde Zeedorpenlandschap dat eeuwenlang een vrij constante menselijk beïnvloeding heeft ondergaan. Dominerend is hier de Duinaveruit met verder soorten als Zeeschildzaad, Knolbeemdgras, Kegelsilene en Duinpaardebloem.

Duingraslanden komen verspreid voor in het gehele natuurmonument. Te onderscheiden zijn: kalkgraslanden met soorten als Bitterkruid, Bitterkruidbremraap, Wondklaver, Kleine Steentijm, Driedistel en Kruisbladgentiaan; graslanden van ontkalkte bodems met soorten als Zandblauwtje, Klein Tasjeskruid, Vleugeltjesbloem, Paashaver en veel mossen en korstmossen; voedselrijke graslanden op voormalige akkers in het noorden van het natuurmonument met soorten als Reukgras, Duizendblad, Gewoon Beemdgras, Wilde Peen, Brunel, Veldlathyrus en Smalbladige Weegbree; graslanden van verstoorde milieus als gevolg van vergravingen en hydrologische veranderingen met soorten als Boskruiskruid, Knikkend Wilgenroosje, Kantig Wilgenroosje en Duinriet.

De noordhellingvegetaties worden gekenmerkt door veel kruiden en lage struwelen. Ze liggen als eilandjes in het duin en vormen een van de meest soortenrijke en waardevolle vegetatietypen. In de noordhellingvegetaties komen soorten voor als Dauwbraam, Wilde Liguster, Duinsalomonszegel, Nachtsilene, Agrimonie, Ruig Viooltje, Hondsviooltje, Stijve Ogentroost, Maanvaren, Blauwe Bremraap, Kruisbladgentiaan en Scherpe Fijnstraal.

Ondermeer op plaatsen waar in het verleden overstuivingen hebben plaatsgevonden komen uitgestrekte dwergstruwelen voor waarin Duinroos domineert. Op oude overstuivingsvlakten spreekt men van duinroosvlakten. Deze zijn vaak bijzonder soortenrijk met veel hogere planten en vooral veel soorten mossen en korstmossen zoals Rendiermos en Kraakloof. Deze vegetaties zijn voor Nederlandse begrippen in hoge mate uniek.

Langs paden en op vergraven terreinen komen duidelijk herkenbare storingsvegetaties voor. Duinspecifieke storingsplanten zijn hier Zandkool, Hondstong, Slangekruid, Grote Teunisbloem, Zeepkruid en Wegdistel. Langs de droge storingsplaatsen komen soorten voor als Smal Vlieszaad, Kromhals, Loogkruid, Spiesmelde, Liggende Vetmuur en Hertshoornweegbree. Daar waar door vermenging van kalkrijke ondergronden met humus en plantenresten versnelde mineralisatie optreedt, zoals bij vergravingen ten behoeve van waterwinwerken, komen soorten van voedselrijke milieus voor zoals Zwarte Nachtschade, Akkerdistel en Kleine Brandnetel. Op dergelijke vergravingen komt tevens inplant van Helmsorten voor. Vooral in het zuidelijk deel van het natuurmonument komen planten van bosranden en struwelen voor. Te onderscheiden zijn de gevarieerde struwelen in de beschutting van de zeereep met Gewone Vlier als opvallendste soort, de karakteristiek laaggeschoren ligusterstruwelen in het open duingebied aan weerszijden van het fietspad, de soortenarme duindoornstruwelen verspreid in het gehele gebied, de struwelen met Wilde Liguster en Kamperfoelie vooral op de noordhellingen en de meidoornstruwelen. In het struweel komen soorten voor als

Zuurbes, Kardinaalsmuts, Kaneel-, Rimpel- en Viltroos en Egelantier.

Het voormalige landgoedbos Pan van Persijn is een recreatiebos geworden. Daarbuiten komt nauwelijks hoogopgaand bos voor. Van het Parlevlietbos zijn geen restanten over. Wel zijn er veel opgaande vegetaties (meer dan 4 meter hoog) aanwezig. Het gaat hier om Meidoornbos en Duineikenbos in het oostelijk deel en Berkenbos in het zuidoostelijk deel.

De plassen in Berkheide zijn ten gevolge van de infiltratie vrijwel allemaal voedselrijk. Veel hier voorkomende plantesoorten zijn kenmerkend voor voedselrijke waterkanten en moerassen. Hier voorkomende soorten zijn onder meer Groot Moerasscherm, Beekpunge, Cyperzegge en Gewone Waterbies.

Door infiltratie met zeer voedselrijk water en/of door hoge instroomsnelheden, hebben zich in de omgeving van de infiltratieplassen in de zogenaamde kwelzones vochtige vegetaties ontwikkeld, kenmerkend voor een voedselrijk milieu. Bij niet te steile oevers is meestal een zonering te zien. De laagste zone, bestaande uit waterplanten, wordt gedomineerd door Lisdodde. Een tweede zone, op de grens van water en land, wordt gedomineerd door Watermunt. Bij grote en onregelmatige waterstandsschommelingen en bij steile oevers ontbreekt de tweede zone meestal en is een derde zone aanwezig. Deze bestaat uit hoogopgaande kragen van Harig Wilgenroosje, Koninginnekruid of Grote Brandnetel. Tenslotte een vierde zone welke nooit onder water komt te staan waar Duinriet domineert.

In het westelijk deel van Berkheide komen kwelgebieden voor met een lage belasting met eutroof infiltratiewater en een matige beïnvloeding van de natuurlijke seizoensfluctuatie van de waterstand. Hier hebben de oorspronkelijke vochtige duinvalleivegetaties zich nog min of meer kunnen handhaven met soorten als Kruipend Zenegroen, Gevleugeld Hertshooi, Gewone Wederik, Kale Jonker, Padde-rus, Schildereprijs, Egelboterbloem, Zeegroene Zegge en Duinrus.

2.3. Fauna

In samenhang met de hierboven geschetste verscheidenheid in abiotisch milieu en vegetatietypen heeft zich in het natuurmonument, een gevarieerde fauna ontwikkeld. De afwisseling van bos, struweel, grasland en plassen in het duingebied vormt een optimaal biotoop voor een rijk geschakeerde broedvogelbevolking.

In Berkheide broeden ongeveer 100 soorten. Circa 30 soorten broeden in het biotoop van permanent open water, oeverzones en moerassen in het waterwingebied. Circa 34 soorten broeden in de bossen. De overige soorten broeden verspreid in struwelen, duingraslanden (korst)mos- en duinroosvegetaties.

In het natuurmonument broeden onder meer Wintertaling, Zomertaling, Bergeend, Krakeend, Slobeend, Waterral, Paapje, Sprinkhaanrietzanger, Kleine Karekiet, Kluut, Baardmannetje, Grauwe Kiekendief, Graspieper, Kwartel, Oeverzwaluw, Kuifleeuwerik, Tapuit, Roodborsttapuit, Boompieper, Kneu, Nachtegaal, Braamsluiper, Ransuil, Bosuil, Boomvalk, Spotvogel, Wielewaal, Goudvink en Grauwe Vliegenvanger.

Berkheide is een belangrijk rust- en foerageergebied voor trekvogels en van belang voor wintergasten.

Hier voorkomende doortrekkers en wintergasten zijn onder meer Purperreiger, Lepelaar, Pijlstaart, Nonnetje, Rode Wouw, Bruine Kiekendief, Blauwe Kiekendief, Havik, Sperwer, Buizerd, Visarend, Zilverplevier, Zwarte Ruiter, Groen-

pootruiter, Grote Stern, Zwarte Stern, Waterpieper, Gele Kwikstaart, Beflijster, Kramsvogel, Koperwiek, Keep, Frater, IJsgors en Sneeuwgor.

Uit Berkheide zijn waarnemingen bekend van in totaal 268 (onder-)soorten broedvogels en niet-broedvogels.

Vooraf in en nabij de kwelplassen komen veel amfibieën voor zoals Bruine Kikker, Groene Kikker, Gewone Pad, Rugstreeppad en Kleine Watersalamander. In het droge open duin komt als reptielsoort de Zandhagedis voor.

Door de verscheidenheid aan biotopen is de insectenfauna zeer soortenrijk. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse soorten komt in de duinen voor. De duinen vormen een belangrijke schakel in de trekroute van vlinders.

Op duindoorn en kruiskruid komen veel rupsen van respectievelijk de Bastaardsatijnvlinder en de Sint-Jansvlinder voor. De slakkenfauna is nabij de binnenduintrand rijk aan soorten.

In het natuurmonument voorkomende zoogdiersoorten zijn onder meer Ree, Vos, Bunzing, Wezel, Egel, Konijn, Haas, Eekhoorn, Woelrat, Zwarte Rat, Bosmuis, Dwergmuis, Rosse Woelmuis, Bosspitsmuis, Waterspitsmuis, Dwergspitsmuis, Watervleermuis, Dwergvleermuis en Ruige Dwergvleermuis.

3. Natuurschoon

Het natuurmonument kent door de verschillen in abiotische en biotische eigenschappen, alsmede door het beheer, dat in zijn verschijningsvorm een afspiegeling vormt van het sinds jaar en dag gebezigde gebruik van het gebied door de mens, een grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen. Plaatselijk is het natuurschoon evenwel aangetast door waterwinningswerken.

Het natuurmonument wordt gevormd door een omvangrijk en weinig versnipperd duingebied, dat, mede door het wisselend reliëf, de grote verscheidenheid van milieu-omstandigheden en de verschillende terreintypen met hun natuurlijke vegetaties, in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter heeft.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door bossen, struwelen en open duingebieden met de daaraan grenzende binnenduingraslanden in verschillende stadia van ontwikkeling, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied en de relatief grote rust, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. Begrenzing

De grens van de tot het natuurmonument behorende terreinen is zo gekozen, dat een in landschappelijk, geomorfologisch en ecologisch opzicht onderling samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht. Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen woningen, huizen en bedrijfsgebouwen, inclusief bijbehorende erven, vallen als enclaves buiten de begrenzing van het natuurmonument. Een nog te bouwen beheerderswoning bij de Soefitempel valt eveneens buiten de begrenzing. Ook vallen wegen met een gesloten verharding, te samen met de aangrenzende 0,5 meter berm, buiten het natuurmonument.

De in gebruik zijnde bunkers behoren als zodanig niet tot het natuurmonument; het terrein gelegen om en op deze bunkers wel.

Bij de begrenzing aan de noordzijde zijn bestemmingsplangrenzen of afrasteringen aangehouden. De oostelijke grens volgt in noord-zuid-richting in grote lijnen de Wassenaarse weg, de grens tussen duingebied en landbouwgebied en de grens tussen duingebied en de villawijk Rijksdorp. De zuidelijke grens van het natuurmonument volgt de Wassenaarse Slagweg. De grens aan de westzijde wordt gevormd door de afrastering tussen de buitenste duinvoet van de zeereep en het strand. Door duinaangroei is in de loop van decennia de duinvoet tientallen meters zeewaarts opgeschoven. Bij duinaangroei of verbreding van de duinen verplaatst de grens van het natuurmonument zich zeewaarts. Bij duinafslag verplaatst de grens zich landinwaarts.

Voor de begrenzing van het natuurmonument zij voorts verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN 143/SN 103.

5. Andere van kracht zijnde instrumenten

Voor het natuurmonument of delen ervan zijn de volgende instrumenten van kracht:

- Streekplan Zuid-Holland-West (1987)

Op de streekplankaart is het grootste deel van het natuurmonument aangeduid als "natuurgebied duin". Bovendien zijn grote delen van het natuurmonument aangeduid als "stiltegebied" en "bestaand waterwingebied".

De gronden gelegen binnen de aanduiding "natuurgebied duin" hebben als hoofd-functie natuur met, waar inpasbaar, recreatief medegebruik geënt en afgestemd op natuur- en landschapswaarden als nevenfunctie. Op enkele plaatsen komen militaire en communicatiefuncties voor. In het streekplan wordt de toepassing van de Natuurbeschermingswet voor het "natuurgebied duin" aanbevolen.

- Grondwaterwet en daarmee samenhangende planvorming

Het grondwaterbeheer is krachtens artikel 8 van de Grondwaterwet vastgelegd in het Grondwaterplan Zuid-Holland (1986). Uitgangspunten in dit plan zijn o.a. het terugbrengen van de omvang van oppervlaktewater-infiltratie in de duinen en het tegengaan van onttrekken van water in duingebieden waar momenteel geen water wordt onttrokken. Op basis van het Grondwaterplan Zuid-Holland worden vergunningaanvragen in het kader van de Grondwaterwet voor grondwater-onttrekking beoordeeld. De NV Energie- en Watervoorziening Rijnland heeft op basis van de toenmalige Grondwaterwet Waterleidingbedrijven in 1980 vergunning gekregen voor het winnen van maximaal 25,6 miljoen m³ water per jaar.

- Provinciale Verordeningen

Voor het natuurmonument zijn onder meer van toepassing: "Verordening Bescherming Landschap en Natuur Zuid-Holland", "Verordening Bescherming Waterwingebieden Zuid-Holland", "Ontgrondingsverordening" voor zover er sprake is van vergravingen, "Verordening ondergrondse lozingen van afvalstoffen Zuid-Holland" en "Verordening Stiltegebieden (in ontwerp)".

Voornoemde verordeningen hebben slechts een beschermende werking op onderdelen van het natuurmonument.

- Keur van het Hoogheemraadschap van Rijnland

De keur is gericht op de bescherming en het onderhoud van de zeereep (buitenduinen) als primaire waterkering en de hierna grenzende binnenduinen als secundaire waterkering.

- Bestemmingsplannen van gemeenten Katwijk en Wassenaar
Het staatsnatuurmonument is gelegen in de gemeenten Katwijk en Wassenaar.

Voor het Katwijkse deel vigeert voor het overgrote deel het bestemmingsplan "Landelijk Gebied", zoals vastgesteld op 24-2-1977, gedeeltelijk goedgekeurd op 18-4-1978 en onherroepelijk geworden op 3-9-1984. Voorts vigeert het bestemmingsplan "Landelijk Gebied le herziening", vastgesteld op 24 maart 1988, deels onherroepelijk geworden op 8 november 1988 en overigens onherroepelijk geworden op 13 januari 1989. Het Staatsnatuurmonument heeft hier de bestemmingen "zeereep", "natuurgebied", "waterwingebied", "defensiedoel-einden", "kampeerterrein", "bijzondere doeleinden" en "waterleidingbedrijf A".

Voor het Wassenaarse deel vigeert voor het overgrote deel het bestemmingsplan "Landelijk Gebied" zoals vastgesteld op 6-10-1975, gedeeltelijk goedgekeurd op 9-3-1977 en onherroepelijk geworden op 9-12-1983. Het aanlegvergunningstelsel in het bestemmingsplan is niet goedgekeurd. Het natuurmonument heeft hier de bestemmingen "zeereep", "natuurgebied", "waterwingebied" en "defensiedoel-einden". Het bestemmingsplan "Landelijk Gebied Tweede Herziening" is op 29-01-1990 door de gemeenteraad vastgesteld en op 21-08-1990 onherroepelijk geworden. Dit plan behelst alleen het aanlegvergunningstelsel. Een klein deel van het natuurmonument is gelegen in het vigerende bestemmingsplangebied van het bestemmingsplan "Rijksdorp" zoals vastgesteld op 15-3-1982 en gedeeltelijk goedgekeurd op 24-5-1983. Hier gelden de bestemmingen "natuurgebied" en "defensiedoel-einden".

6. Rechtsgevolgen van de aanwijzing

Het beheer van een staatsnatuurmonument is gericht op het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis (art. 21, lid 3 van de Natuurbeschermingswet). Voor het verrichten van handelingen die schadelijk zijn voor het natuurmonument is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Dit geldt in het algemeen niet voor het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik in zijn huidige vorm en intensiteit.

Ten behoeve van uitbreiding van het bedrijventerrein van de N.V. Energie- en Watervoorziening Rijnland (EWR) en uitbreiding van bebouwing ten behoeve van defensiedoel-einden in de Kom en het zenderpark mag conform de bepalingen in de thans vigerende bestemmingsplannen van Katwijk en Wassenaar respectievelijk 20% (EWR), (2% (Kom) en 6% (zenderpark) worden bebouwd. Voor deze op grond van de voornoemde vigerende bestemmingsplannen toegestane uitbreiding zal in beginsel vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden verleend.

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vervangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument. Op grond van dit artikel kan het bijvoorbeeld mogelijk zijn het verdere ontstaan van sluippaden tegen te gaan. Op grond van artikel 16 kunnen activiteiten worden tegengegaan als het crossen van motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, alsmede het betreden van het natuurmonument met niet aangelijnde honden.

Het verbod van artikel 16 geldt niet voor personen, voor zover zij handelingen verrichten, die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor de Minister ontheffing heeft verleend.

Ontheffingen en vergunningen kunnen schriftelijk worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna te Den Haag.

7. Huidig gebruik en beheer

7.1. Gebruik en beheer van terreinen

Het grootste deel van het natuurmonument is onderdeel van de Boswachterij Hollands Duin, complex Wassenaar-noord, waarvan het beheer berust bij het Staatsbosbeheer. Het terrein is ten dele opengesteld voor recreatie. Een deel van het beheersgebied van het Staatsbosbeheer wordt door de N.V. Energie- en Watervoorziening Rijnland (EWR) gebruikt voor de infiltratie en winning van water ten behoeve van de drinkwatervoorziening. Het Staatsbosbeheer heeft aan de EWR vergunning verleend voor het onttrekken van water tot 1-1-1994 en aan de Nederlandse Smalspoorstichting ten behoeve van het gebruik van het smalspoor tot 1 januari 1991. Deze vergunning wordt, zolang het smalspoor zich nog in het duin bevindt, ieder jaar verlengd. De zeewering en het bunkercomplex worden door respectievelijk het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Ministerie van Defensie beheerd.

De gemeente Katwijk beheert de gronden van de Pan van Persijn en de gronden tegen de bebouwing van Katwijk aan Zee.

7.2. Waterwinning

Een deel van het natuurmonument vervult voor de drinkwaterproductie een functie als infiltratie- en waterwingebied.

De infiltratie- en winningsinfrastructuur bestaat uit infiltratiekanalen en vijvers, open en gesloten winmiddelen, waarnemingsputten, transportleidingen, kabels en bedrijfsgebouwen. Deze werken worden gebruikt en beheerd door de EWR.

Als gevolg van de waterwinning in Berkheide is enerzijds het gebied gespaard gebleven van bebouwing e.d., anderzijds zijn grote delen van dit oorspronkelijk vochtige duingebied aanvankelijk verdroogd. Hoewel door kunstmatige infiltratie met voorgezuiverd rivierwater de grondwaterstand weer is gestegen, is er thans sprake van onnatuurlijke peilfluctuaties, is de kwaliteit van het grondwater achteruit gegaan en worden natuurlijke processen (als bv. de verstuiving) ernstig verstoord.

De oppervlakte-infiltratiemiddelen bestaan uit drie aanvoerleidingssystemen, 51 infiltratieplassen en verscheidene duikersystemen voor de onderlinge verbinding van de infiltratieplassen.

De winmiddelen omvatten:

- winning 1, een draineerleiding die onder een diepe ontgraving is aangelegd;
- winning 2, een draineerleiding die in een diepe ontgraving is aangelegd;
- winning 3, een open winkanaal;
- winning 4, een draineerleiding die onder een diepe ontgraving is aangelegd;

- winning 5, een puttenreeks;
- winning 6, een puttenreeks;
- winning 7, twee draineerleidingen en een puttenreeks;
- winning 8, vier verticale putten, waaruit elk twee horizontale drains;
- winning 9, een puttenreeks en een draineerleiding (Ranney-systeem);
- winning Mientkant, een open winkanaal;
- diepe puttenseries langs winning 1, 2, 3, 4, 5, 6;
- pompinstallaties en leidingssystemen (de winmiddelen transporteren het gewonnen water door middel van diverse pompinstallaties en meerdere leidingssystemen naar de zuivering).

Tevens bevindt zich een leidingstraat tussen de voorzuiveringsinstallatie en de nazuiveringsinstallatie.

In de infiltratieplassen 29, 30 en 37 zijn waterconditioneringssystemen gelegen. Deze bestaan uit dicht onder de infiltratieplasbodems gelegen drains.

Ten behoeve van de bedrijfsvoering van de waterwinning beschikt het waterleidingbedrijf in het natuurmonument over een infrastructuur bestaande uit paden en enkele wegen, een hoog- en laagspanningsnet voor stroomvoorziening en een net van signaalkabels t.b.v. data-transmissie.

Voorts bevinden zich in het natuurmonument tijdelijk een proefinstallatie en proefinfiltratieput t.b.v. diepteinfiltratie. Daarnaast wordt in het natuurmonument zuiverings-slib van de huidige defosfateringsinstallatie en bodemslib van de infiltratieplassen t.g.v. het infiltreren van niet voorgezuiverd boezemwater tijdelijk opgeslagen.

Beheerswerkzaamheden die worden uitgevoerd en die tot het normale onderhoud behoren zijn de bedrijfsvoering van en het onderhouden van de bovengenoemde middelen t.b.v. de waterwinning.

Dit betreft de volgende werkzaamheden:

- het bereikbaar houden van winmiddelen t.b.v. proefpompen, schoonpompen en eventueel regenereren;
- inspectie van winmiddelen met een eenheid (1 wagen + aanhanger);
- proefpompen, schoonpompen en eventueel regenereren van putten en drains;
- ontslibben van open winningen d.m.v. een baggerinstallatie. Opslag van slib op huidige stortlokaties;
- ontslibben van infiltratieplassen d.m.v. droogzetten, indrogen, tijdelijk opslaan en afvoeren of d.m.v. baggeren en tijdelijk opslaan op huidige stortlokaties in infiltratieplassen en afvoeren;
- herstel werkzaamheden t.g.v. buisbreuk in transportleidingen;
- herstel werkzaamheden t.g.v. buisbreuk of verstopping van putten en drains;
- het bezoeken van installaties t.b.v. de waterwinning door bevoegden;
- het vrijhouden van opgaande, houtige begroeiing in de leidingtrace's;
- het aanbrengen van waarnemingsputten buiten het broedseizoen dat loopt van 1 maart tot en met 15 augustus;
- het reinigen van waterconditioneringssystemen (droogzetten infiltratieplas, schoonspoelen drains en eventueel regenereren);
- verrichten van metingen en het nemen van watermonsters t.b.v. chemisch-, hydrologisch- en ecologisch onderzoek;
- het bereikbaar houden van infiltratiemiddelen t.b.v. verwijdering van bodemslib;

- bewaken van het terrein door duinopzichters;
- verrichten van onderhoud aan pompinstallaties, elektrische installaties, vacuüm installaties en data-transmissie systemen;
- reinigen van transportleidingen en duikers;
- het bereikbaar houden van inspectieputten van transportleidingen en van duikers t.b.v. het reinigen met een eenheid (1 wagen + aanhanger);
- het verwijderen van begroeiing uit open winningen);
- het bereikbaar houden van waarnemingsputten (voetpad, steiger);
- in stand houden van de bestaande afrastering om de win- en infiltratiemiddelen;
- voorkomen van besmetting van het diepe grondwater bij sterk vervuilde neerslag door onttrekking van regenwater;
- voorkoming van besmetting van het grondwater door: verwijdering van olie of andere verontreinigingen uit het natuurmonument, verhinderen van de recontaminatie van het water binnen een zone van 50 meter van de winmiddelen door o.a. het verhinderen van uitstuiven tot aan de grondwaterspiegel en ter voorkoming van uit- of onderstuivende winmiddelen;
- geven van voorlichting over de waterwinning in het natuurmonument;
- opslag op en transport via bestaande wegen van en naar de huidige permanent in gebruik zijnde stortlokaties van zuiveringsslib;
- reparaties van kabelbreuken in hoogspannings-, laagspannings- en signaal-kabels;
- herstelwerkzaamheden bij en beschermingsmaatregelen tegen doorbraak van infiltratieplassen;
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling.

Bovengenoemde werkzaamheden zullen, in de huidige intensiteit en in de huidige vorm uitgevoerd, niet als schadelijk in de zin van de Natuurbeschermingswet worden opgevat.

Voor het uitvoeren van handelingen die niet tot het normale beheer en onderhoud ten behoeve van de waterwinning behoren is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist, indien deze handelingen schadelijk zijn voor de natuurwaarden of het natuurschoon van het natuurmonument. Hieronder worden ondermeer begrepen handelingen die leiden tot een uitbreiding van de waterwinning uit het eerste watervoerend pakket. Met betrekking tot laatstgenoemde handelingen zal in beginsel het stand-still-principe worden gehanteerd.

Ten aanzien van de waterwinningsactiviteiten is er tussen de provincie Zuid-Holland en de NV Leidsche Duinwater Maatschappij (LDM) of haar rechtsopvolger (thans de N.V. Energie- en Watervoorziening Rijnland (EWR) een convenant opgesteld voor het "wingebied" van de EWR. Bij de toepassing van de Natuurbeschermingswet op "Berkheide" zal met de inhoud van het convenant rekening worden gehouden.

Indien onverhoopt mocht blijken dat diepte-infiltratie niet succesvol verloopt, dan zal uitbreiding van oppervlakte-infiltratie en freatische winning op grond van de huidige grondwaterwetvergunning (verleend op 25 augustus 1980) niet onmogelijk worden door de aanwijzing als beschermd- c.q. staatsnatuurmonument. Bedoelde uitbreiding valt daarentegen wel onder de vergunningplicht in het kader van de Natuurbeschermingswet.

Door onvoorziene omstandigheden kunnen de volgende spoedeisende situaties zich voordoen waarbij geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is:

- Een kortstondige verlaging van de grondwaterstand als gevolg van een noodzakelijk verhoogde grondwateronttrekking in het geval dat de productie van drinkwater elders tijdelijk wegvalt. Dit is zonder vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet toegestaan in die gevallen waarbij de praktijksituatie zodanig is dat zonder een verhoogde onttrekking in het natuurmonument vrijwel direct de volksgezondheid in gevaar kan komen en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna Zuid-Holland wordt hierover onverwijld geïnformeerd. De verhoogde onttrekking dient zo spoedig mogelijk te worden beëindigd. In spoedeisende gevallen, anders dan hiervoor omschreven, dient voorafgaande aan een voorgenomen verhoogde onttrekking de Consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna te worden geraadpleegd over het al dan niet vergunningplichtig zijn van de extra onttrekking. Hierbij dient in ieder geval te worden aangetoond dat geen reële alternatieven voorhanden zijn.
- De noodzaak tot infiltratie van boezemwater (tot 1994) in de infiltratieplassen vanwege het wegvallen van de aanvoer van Andels Maaswater. Deze methode dient alleen in uiterste gevallen te worden toegepast, nadat hiervan melding is gedaan bij voornoemde Consulent. Bij deze melding moet worden aangetoond dat er geen reële alternatieven voorhanden zijn. De normale aanvoer dient zo spoedig mogelijk te worden hersteld.

Met betrekking tot de te nemen beslissingen ter zake verzoeken om vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet voor handelingen betreffende de waterwinning zal overleg plaatsvinden met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

7.3. Zeewering

Het huidig gebruik en beheer van de zeewering is gericht op de instandhouding van de waterkerende functie van de duinen. De verplichtingen van de grondgebruikers in deze zijn neergelegd in de Keur van het Hoogheemraadschap van Rijnland. De reglementaire beheerstaak van Rijnland heeft betrekking op de buiten- en binnenduinen tot zover de duinketen landinwaarts strekt.

Beheerswerkzaamheden die ten behoeve van de instandhouding van de zeewerende functie van de duinen in de binnen- en buitenduinen plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn onder meer:

- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden e.d.;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiwing van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- snoeien en steken van duinbeplantingen teneinde het snoeimateriaal aan te wenden om verstuiwing tegen te gaan;
- opruimen en herplaatsen van afrasteringen;
- afvlakken van duintoppen in de buitenduinen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- kleinschalige suppletie van zand in de buitenduinen.

Tot de werkzaamheden tot herstel van voor de zeeweringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade) behoren:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met een beperkte breedte (meestal wordt circa 5 meter aangehouden) op variërende hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: als meest gewenste helling wordt 1 op 4 nagestreefd).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn, voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn, vergunningplichting in het kader van de Natuurbeschermingswet.

Daarnaast zijn in elk geval vergunningplichtig:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van ondergrondse of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeewerende duinen, strand en aangrenzend water;
- grootschalige suppletie van zand in de buitenste duinenrij;
- uitbreiding opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

7.4. Defensie

Een deel van de buitenduinen is in gebruik als zendstation met een verblijfplaats voor het militair commando. Ongeveer 1x per 2 jaar worden oefeningen gehouden. Het duingedeelte De Kom is in beheer bij het Ministerie van Defensie. De in deze duinterreinen aanwezige opstallen worden gebruikt als materieelopslag en werkplaats. Aan aanwezige kabels en sinaleringssystemen vindt regelmatig onderhoud plaats. De terreinen zijn voor publiek gesloten. Het beheer van De Kom is op basis van een privaatrechtelijke vergunning van het Staatsbosbeheer geregeld. Aan het beheer zijn voorwaarden gesteld gericht op het natuurbehoud. Een voor defensiedoeleinden bestemd duinterrein nabij Rijksdorp wordt sinds enkele jaren niet meer door defensie gebruikt.

7.5. Jacht

Het jachtrecht berust bij het Staatsbosbeheer. Op beperkte schaal wordt gejaagd. Het Staatsbosbeheer is in onderhandeling met een nieuw op te richten wildbeheereenheid over de verhuur van een beperkte vorm van jacht.

7.6. Verblijfsrecreatie

Nabij Katwijk aan Zee wordt een terrein beheerd als kampeerterrein en is een duinterrein met opstal in gebruik bij een religieuze groepering. Op het

kampeerterrein staan enige gebouwen. In de winterperiode wordt het kampeerterrein niet gebruikt.

7.7. Recreatief medegebruik

Het natuurmonument Berkheide wordt door grote aantallen recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie, trimmen e.d.. Tevens wordt het gebied gebruikt als doorgang naar het strand via de in de zeereep gelegen toegankelijke slagen.

Ten behoeve van het recreatief gebruik is een aantal voorzieningen getroffen zoals wandel-, fiets- en ruiterspaden, wandelroutes en picknickvoorzieningen. Binnen de grenzen van het beheersgebied van Staatsbosbeheer is de toegang vrij op wegen en paden. Voor de Pan van Persijn is een toegangskaart vereist. Op een beperkt aantal plaatsen mogen bezoekers zich ook buiten de wegen en paden begeven.

Zowel in het beheersgebied van het Staatsbosbeheer als dat van de EWR is een smalspoornet aanwezig dat in de zomermaanden wordt gebruikt voor toeristische rondritten.

Delen aan de rand van Katwijk aan Zee zijn vrij toegankelijk voor recreanten. Overige delen van het natuurmonument zijn niet opengesteld voor recreatief medegebruik. Door factoren als parkeergelegenheid, stallingsmogelijkheid, begaanbaarheid, bereikbaarheid en het aanwezig zijn van attractiepunten in en nabij het natuurmonument vindt een zekere zonering van het recreatieve gebruik plaats.

Door het tamelijk intensieve recreatieve gebruik zijn met name aan de noordrand van het natuurmonument Berkheide vele paden ontstaan. Hier wordt de kwetsbare vegetatie dusdanig vertrapt dat erosie optreedt.

8. Gewenst beheer

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op het behoud, herstel of de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon (artikel 21, lid 3 van de Natuurbeschermingswet). Voor het gehele duingebied tussen Den Haag en Katwijk zal een integrale beheersvisie worden ontwikkeld.

8.1. Gewenst beheer van de zeewering

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken in en het beheer van de zeewering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden zoveel mogelijk worden gespaard en tot ontwikkeling kunnen komen, voorzover de veiligheid dit toelaat.

8.2. Gewenst beheer van de terreinen

Het is gewenst het beheer te richten op het behoud, herstel en ontwikkeling van de levensgemeenschappen, plante- en diersoorten in het voor hen meest geschikte milieu, alsmede het behoud, herstel en ontwikkeling van abiotische factoren (waterhuishouding, geomorfologie e.d.).

Van nature komen in de kustduinen alle stadia in de successie van een duingebied naast elkaar voor; van stuifplekken tot en met goed ontwikkeld loofhoutbos.

De afwisseling van nat en droog, van noord- en zuidhelling, van kalkarm en kalkrijk, van intensief begraasd en niet begraasd etc., alsmede antropogene

invloeden maken het duingebied tot een dynamisch natuurgebied dat constant bloot staat aan diverse processen.

Het is gewenst het beheer te richten op de ontplooiing van de natuurlijke potenties van het natuurmonument door diverse processen in het duin in goede onderlinge verhouding te laten ontwikkelen.

Dit kan betekenen dat sommige successiestadia zoals vochtige duinvalleien met een voedselarm milieu, alleen door middel van regeneratie van het duingebied bereikt kunnen worden. Hierbij kan gedacht worden aan het invoeren van extensieve begrazing van droge duingraslanden zodat een ruimtelijk gevarieerd complex van levensgemeenschappen kan ontstaan.

Ook kan gedacht worden aan het herstel van een meer natuurlijke waterhuishouding door terugdringing van de waterwinning en oppervlakte-infiltratie. Het maaien en afplaggen kan een gewenste ingreep zijn daar waar stijging van de grondwaterstand leidt tot verzuuring.

Door het bevorderen van kleinschalige verstuingen zal de dynamiek van het natuurmonument toenemen en kunnen zich in kalkrijke gebieden pioniersvegetaties ontwikkelen.

Voor grote delen van het natuurmonument komt het huidige beheer overeen met het gewenst beheer, namelijk "niets doen". Voor de overige delen van het natuurmonument kan verder nog aan het onderstaande gedacht worden. Er dienen maatregelen te worden getroffen die versterking van kwetsbare delen van het natuurmonument, ook de vrij toegankelijke delen, voorkomen danwel beperken. Waar mogelijk zou de omvorming van naaldbossen langs natuurlijke wege in een meer natuurlijke begroeiing gestimuleerd kunnen worden.

8.3. Gewenst beheer in relatie tot de waterwinning

In het natuurmonument zijn in relatie met de waterwinning de volgende ontwikkelingen gewenst:

1. Een vervanging van de oppervlaktewater-infiltratie door diepte-infiltratie danwel een verplaatsing van de waterwinning naar buiten het duingebied. Ook kan hierbij worden gedacht aan alternatieve winningsmiddelen zoals chemische zuivering, het toepassing van spaarbekkens en directe levering van ruim water aan bedrijven. In sommige delen van het gebied liggen mogelijkheden voor diepte-infiltratie.
2. Zolang oppervlaktewater-infiltratie en waterwinning in het duingebied plaatsvindt is het dringend gewenst
  - de kwaliteit van het infiltratiewater te verbeteren;
  - de bestaande slib-depots te verwijderen en slib en andere afvalstoffen buiten het duingebied op te slaan;
  - door middel van terreinbeheer de natuurwaarden (kunstmatig) op een hoger peil te brengen (bv. het maaien en afvoeren van vegetaties daar waar voedselrijk water een onnatuurlijk hoge trofiegraad heeft veroorzaakt;
  - werkzaamheden zoveel als mogelijk te concentreren buiten het broedseizoen (1 maart tot en met 15 augustus);
  - beschadiging of verontrusting van flora en fauna te beperken;
  - grondwaterstanden t.b.v. natuurwaarden te optimaliseren. Het natuurmonument wordt beïnvloed door de waterstanden in de infiltratieplassen en de mate van onttrekking via de winmiddelen. De waterwinningsmaatschappij dient ernaar te streven de grondwaterstanden

zodanig te manipuleren dat de natuurlijke seizoensfluctuatie nagenoeg wordt bereikt (hogere waterstanden in de winter, lagere in de zomer). Dit is bijvoorbeeld gunstig voor de ontwikkeling van de specifieke vegetatie van vochtige duinvalleien, met o.m. Parnassia.

In bepaalde gevallen is het wenselijk in de randzones een beperkte aanvoer van schoon rivierwater te accepteren om de afstroming van grondwater naar de diepontwaterde landbouwgebieden te compenseren.

3. Daar waar stopzetting van de waterwinning en infiltratie met rivierwater tot stand komt kan de natuur zich volledig herstellen. Dit wordt "volledige regeneratie" van de natuurwaarden genoemd. Belangrijke aspecten van regeneratie zijn:

- het ontstaan van vochtige duinvalleien;
- het toelaten van grote verstuiwingsgebieden;
- het realiseren van rustgebieden.

In sommige delen van het duingebied is dit op korte termijn mogelijk. Dit geldt bijvoorbeeld voor het gebied Boerendel in Berkheide-zuid.

T.b.v. de regeneratie is in een convenant tussen de provincie Zuid-Holland en de LDM (thans EWR) o.a. vastgelegd dat de freatische winningen 5 en 8 uiterlijk 1998 ten dienste van het natuurbeheer worden gesteld en een aantal infiltratieplassen wordt opgeheven.

8.4. Gewenst beheer t.a.v. defensie

Het is gewenst in de in onbruik geraakte terreingedeelten in beheer van Defensie een op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden gericht beheer uit te voeren. Het is tevens gewenst waar mogelijk het gebruik t.b.v. defensiedoel-einden van terreingedeelten te saneren.

8.5. Gewenst recreatief gebruik

Het is wenselijk een zonering in ruimte en/of tijd in het recreatief gebruik van het natuurmonument te bewerkstelligen, voor zover deze niet reeds aanwezig is.

Behoud en versterking van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn.

Enerzijds zal hierbij worden gezien hoe, met inachtneming van voornoemd uitgangspunt, het recreatief gebruik kan worden gehandhaafd dan wel vergroot. Anderzijds is in knelpuntsituaties verplaatsing dan wel sanering van voor het natuurmonument schadelijke vormen van recreatie gewenst.

Schadelijke vormen van recreatie zijn niet in overeenstemming met het streven de natuurwaarden en het natuurschoon van het natuurmonument te behouden of te herstellen. In het natuurmonument dienen dan ook in principe geen nieuwe schadelijke vormen van recreatie te worden toegelaten.

In het belang van het gehele duingebied is het gewenst het ontstaan van sluiptpaden tegen te gaan.

Het is gewenst dat het nu voor publiek ook buiten paden en wegen vrij toegankelijke deel van het natuurmonument nabij Katwijk aan Zee als buffer blijft fungeren tussen de bebouwing van Katwijk aan Zee en het aangrenzende duinterrein. Dit betekent dat hier ruimte is voor recreatief medegebruik.

Het uitlaten van honden is in die delen van het natuurmonument die vrij toegankelijk blijven voor de recreant niet bezwaarlijk. Wel dienen honden aangelijnd te zijn, teneinde verstoring te voorkomen.

Het toeristisch gebruik van het smalspoor leidt tot verstoring in het natuurmonument. Dit gebruik en andere vormen van recreatie die niet aan het duingebied gebonden zijn zouden zo veel mogelijk naar locaties buiten het natuurmonument verplaatst moeten worden.

8.6. Gewenst beheer ten aanzien van de jacht

Jacht zal kunnen plaatsvinden wanneer in een wildbeheerplan waarborgen worden gegeven dat zodanig wordt gejaagd dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument niet worden geschaad. Op grond van een dergelijk wildbeheerplan zal een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden verleend. Echter, daar waar het beheer van een aangewezen natuurmonument gericht is op spontane ontwikkeling van zo compleet mogelijke ecosystemen met een hoge mate van zelfregulatie en tevens medegebruik grotendeels is uitgesloten, zal geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden verleend, tenzij zulks in het belang van het natuurbeheer of ter voorkoming en beperking van wildschade noodzakelijk is.

9. Inlichtingen

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het Consulentschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna in Zuid-Holland, Postbus 30119, 2500 GC Den Haag, telefoon 070 - 3307235 of 3307200.

Vergunningen en ontheffingen dienen schriftelijk te worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.